POLSKIE PISMO ENTOMOLOGICZNE

BULLETIN ENTOMOLOGIQUE DE LA POLOGNE

WYDAJE
POLSKI ZWIĄZEK ENTOMOLOGICZNY
PUBLIÉ PAR LA SOCIÉTÉ POLONAISE DES ENTOMOLOGISTES

Z ZASIŁKIEM WYDZIAŁU NAUKI MIN. W. R. i O. P.

T. IV. — ZESZYT 4. — 1925

TREŚĆ (SOMMAIRE):

Do Członków P. Z. E., str. 229. — J. Noskiewicz: Neue europäische Bienen, str. 230. — R. Kuntze: Nowe stanowiska kilku rzadszych chrząszczy w południowo-wschodniej Polsce, str. 237. — J. Stach: Mrowiczczak (*Myrmecophila acervorum* Panz.) z jaru Dniestrowego, str. 244. — J. Łomnicki: *Domene scabricollis* Er. (*Col.*) w Polsce, str. 249. — J. W. Szulczewski: Nowe aberacje gatunku *Arctia caja* L., str. 251. — Z. Mokrzecki: Walka ze szkodnikami zapomocą samolotów oraz świec gazowych, str. 253. — Sprawozdania, str. 257. — Kronika Entomologiczna, str. 258. — Referaty, str. 263.

LWÓW 1926
Z DRUKARNI ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH
POD ZARZĄDEM JÓZEFA ZIEMBIŃSKIEGO

OGŁOSZENIA.

(Każdy członek P. Z. E. i każdy prenumerator P. P. E. ma prawo do jednego bezpłatnego ogłoszenia w ciągu roku do 10 wierszy półszpaltowych).

Poszukuję materjału dotyczącego rodzaju *Bradycellus* Er. (Col. Carabidae). Określam, wymieniam, ew. kupuję.

J. Makólski
Warszawa, Warecka 12.

Prenumerata roczna wynosi: (Abonnement d'un an:)
w Polsce (Pologne) — na r. 1926
dla członków P. Z. E. (= wkładka członk.) . . . . . 8 złp.
dla innych . . . . . 12 „
zagranicą (Etranger)
pour les membres de la Soc. des Ent. . . . . 10 fr. s.
„ „ autres . . . . . 15 „ „
Konto czekowe w P. K. O. — Nr. 152.807.

W sprawach tyczących Pisma i P. Z. E. należy adresować:
(En questions concernants le Bulletin ou la Société adresser):
Dr. JAN KINEL, — LWÓW, RUTOWSKIEGO 18.

POLSKIE PISMO
ENTOMOLOGICZNE
BIBLIOTEKA
Wrocław, ul. Cybulskiego 30
nr inw. 3173

POLSKIE PISMO ENTOMOLOGICZNE

BULLETIN ENTOMOLOGIQUE DE LA POLOGNE

T. IV. 1 kwietnia 1926. Zesz. 4.

Do Członków P. Z. E.

Z przyczyn ogólnie znanych zaszła chwilowa zwłoka w asygnowaniu zasiłków przez Wydział Nauki Ministerstwa W. R. i O. P. Skutkiem czego opóźnił się druk obecnego zeszytu P. P. E. Gdy przypływ zmniejszonych zasiłków rządowych może jakiś czas potrwać, skazani jesteśmy na częściową samopomoc. Z przyjemnością musi Zarząd zaznaczyć, że znaczny procent członków spieszy z własnej inicjatywy z uiszczaniem składek członkowskich. Do pozostałych zwracamy się w myśl uchwały Walnego Zgromadzenia z dnia 4 stycznia b. r. z gorącym apelem, ażeby składki członkowskie regularnie i możliwie wcześnie wpłacali a zwłaszcza zaległe jak najrychlej wyrównać chcieli. Ważną też rzeczą jest zjednywanie nowych członków, o co Zarząd każdego z dotychczasowych członków usilnie prosi. Zasobniejszym wreszcie członkom Związku przedkłada Zarząd prośbę o zasilanie funduszu wydawniczego dobrowolnemi datkami ponad obowiązującą każdego składkę roczną. Licząc się z praktycznemi możliwościami, IV-e Walne Zgromadzenie nie uznało za stosowne podwyższać wysokość dotychczasowej składki rocznej, która pozostaje niezmienioną w kwocie 8 zł.

Przeprowadzenie nakreślonego planu samopomocy ułatwi nam regularne wydawanie P. P. E. w okresie przesileniowym.

Zarząd P. Z. E.

Neue europäische Bienen

podał
JAN NOSKIEWICZ.

Stelis odontopyga n. sp.

♀. Schwarz, Hinterleibstergite 2.—4. an den Endrändern undeutlich u. schmal rötlichbraun durchscheinend, Hinterränder der nämlichen Sternite etwas breiter rötlich entfärbt; Endglieder der Tarsen u. Klauen braunrot.

Dieses ♀ ist dem *St. phaeoptera* K.-♀ sehr ähnlich, ist aber kleiner, nur 6—7 mm. lang, plumper u. gedrungener gebaut u. hat bedeutend dichter punktierte Hinterleibstergite, indem die glänzenden Punktzwischenräume sogar auf den vorderen Segmenten nur so gross oder nur etwas grösser sind als die Punkte; diese sind in der Grösse u. Verteilung etwas unregelmässig, ziemlich flach, wie von hinten eingestochen u. viel feiner als bei *St. phaeoptera;* auf den Segmenten 4. — 6. oder 5. — 6. sind sie sehr gedrängt gestellt. Bauch ähnlich wie bei *phaeoptera,* auf den vorderen Ringen jedoch dichter u. feiner punktiert. Die letzte Bauchplatte kürzer als bei *phaeoptera,* seitlich u. hinten fast halbkreisförmig, auf der Scheibe jederseits flach aber deutlich eingedrückt, wodurch ihr mittlerer Teil, der etwa $^1/_5$ der Segmentbreite beträgt, sich fast wulstförmig abhebt. Die hinteren Metatarsen in der Apikalhälfte nicht verbreitert; Schienensporen dunkel braunrot bis braun (bei *phaeoptera* hellgelb). Das letzte Hinterleibstergit wie bei *phaeoptera.* Flügel ziemlich stark angeraucht; Stigma u. Adern dunkel braunrot; Flügelschuppen pechschwarz, dichter als bei *phaeoptera* punktiert.

Stirn, Scheitel, Mesonotum u. Schildchen spärlich u. kurz, blassbräunlichgelb, abstehend, Nebengesicht u. Thoraxseiten dichter u. länger weisslich behaart. Die Behaarung des Hinterleibs viel spärlicher u. kürzer als bei *phaeoptera,* die Tergite sämtlicher Ringe mit anliegenden, weisslichen, nur bei Betrachtung gegen das Licht gut sichtbaren Härchen u. ausserdem mit wenigen, abstehenden, längeren, bräunlichen Haaren, besonders an den Seiten. 1. Segment seitlich mit schwach entwickeltem, weisslichem Haarbüschel, 2. mit ebensolchem, aber viel spärlicherem. Bauch kurz, anliegend, weisslich behaart. Die Behaarung der Beine spärlich,

kurz u. weisslich, an den hinteren Metatarsen innen länger u. rötlichgelb.

♂. 6—7 mm. lang. Dem ♀ sehr ähnlich. Kopf u. Thorax länger u. dichter, an Stirne, Scheitel, Mesonotum u. Schildchen gelblich-grau, am Gesichte u. Thoraxseiten weisslich grau behaart. 1.—4. Bauchsegment am Ende quer abgestutzt; 5. tief u. fast winkelig ausgeschnitten; 6. in der Mitte breit bogenförmig ausgezogen; 3. auf der Scheibe kurz, weisslichgrau, abstehend behaart u. schwach; 4. u. 5. stark eingedrückt u. mit anliegenden, rötlichgelblichen Haaren dicht bedeckt; am Hinterende des 3. eine ganze, des 4. eine in der Mitte breit unterbrochene, dichte gelbrote Haarbinde.

Von dem ♂ der *St. phaeoptera* unterscheidet sich dieses ♂ durch geringere Körpergrösse, plumperen u. gedrungeneren Körperbau, blassere u. kürzere Behaarung, viel dichtere Punktierung des Hinterleibs, dunklere Schienensporen, doppelt so breite, schwarze, kammähnliche Borstenbildung am Hinterrande der 4. Bauchplatte und besonders durch ganz anders gebautes letztes Rückensegment des Hinterleibs. Dieses ist nämlich nicht wie bei *phaeoptera* quer u. am Ende breit abgestutzt, sondern fast so lang wie breit, rundlich dreieckig u. mit einem kleinen Zähnchen in der Mitte des Endrandes versehen (etwa wie bei *St. minuta* Lep. u. *minima* Schck.). Die sich deutlich abhebenden Endteile der äusseren Zangen des Kopulationsapparates sind stärker als bei *phaeoptera* verbreitert u. mehr nach innen gerichtet.

Trotz der abweichenden Körperfarbe muss diese Art wegen des Baues der 7. Rückenplatte des Hinterleibs des ♂ im System bei *St. minuta* Lep. u. *minima* Schck. gestellt werden. Sie möchte mit beiden diesen Arten eine Gruppe bilden, zu der jedoch *St. ornatula* Kl. nicht eingereiht werden kann.

Nach meinen bisherigen Beobachtungen schmarotzt die Art nur bei *Osmia spinulosa* K. Die ♂ u. ♀ sammelte ich im Juli u. August in Zaleszczyki, Mielnica, Dźwinogród a. Dniestr, Niżniów u. bei Bursztyn. Die Tierchen besuchen fast ausschliesslich die gelbblühenden Kompositen *(Inula*-Arten u. *Tanacetum vulg.)*. Typen in den Sammlungen des Muzeum im. Dzieduszyckich in Lwów.

Stelis ornatula Kl. var. **immaculata** nov. var. ♀.

Der Stammform sehr ähnlich u. mit dieser in der Form der letzten Rückenplatte des Hinterleibs, in der Behaarung des Körpers

u. in dem Baue der Metatarsen des 3. Beinpaares gänzlich übereinstimmend; der Körper ist aber etwas schlanker, das Hinterleib flacher, ohne die gelblichen Seitenmakeln an den vorderen Segmenten; ganz schwarz u. dabei ziemlich matt, weil dichter u. etwas feiner punktiert; der Kopf ist etwas schmäler u. länger, über den Augen stärker gewölbt, von vorne gesehen kreisrund (bei Stammform quer-elliptisch). Das Verhältnis des Abstandes des vorderen Punktauges von den Vorderrande des Kopfschildes zu der grössten Breite des Kopfes beträgt bei diesem ♀ 19 : 23, bei Stammform mindestens 19 : 25. Körperlänge 5 mm.

1 ♀ von mir bei Hercegnovi in Süddalmatien am 6. VI. 25. gefangen. Wirt ist mir unbekannt geblieben. Type in meiner Sammlung.

Halictus fudakowskii n. sp.

♀. Körperfarbe, wie bei *H. smeathmanellus* K., metallisch grün mit mehr oder weniger deutlichem Goldglanze, besonders am Mesonotum u. an vorderen Hinterleibstergiten; auch in der Form des Kopfes, Punktierung des Mesonotums, im Baue des Mittelsegments u. Sculptur des Hinterleibs stimmt dieses ♀ fast vollkommen mit dem ♀ des *H. smeathmanellus*; die Unterschiede sind folgende: Körper kleiner, 5—5·5 mm. lang, Hinterleib kurzoval (beim *sm.* länglich-oval), stets intensiv metallisch-grün glänzend; Hinterleibstergite an den Hinterrändern breiter u. schärfer rötlichgelb entfärbt; Behaarung blasser, am Scheitel u. Mesonotum gelblich-grau (bei *sm.* rötlich-gelbbraum), am Gesichte u. Thoraxseiten weisslich-grau (bei *sm.* gelbbraun); Mesopleuren matt oder schwach glänzend; ihr oberer, kleinerer, unter den Flügeln liegender, durch die Furchen abgesetzter Teil dicht oder ziemlich dicht punktiert u. mit fein chagrinierten, matten Punktzwischenräumen; ihr unterer, grösserer Teil dicht aber flach, ungleich u. unregelmässig punktiert, mit sehr schmalen, unregelmässig verlaufenden streifen- u. runzelförmigen Punktzwischenräumen, zwischen denen die Punkte manchmal undeutlich werden. Bei *smeathmanellus* ist der obere Teil der Mesopleuren sehr glänzend, poliert u. fast stets ohne jede Punktierung, höchst selten mit einigen Punkten oder ganz oben mit einer sehr schwachen Chagrinierung; der untere Teil ist auch glänzend, oben zerstreut, unten ziemlich dicht punktiert; diese Punkte sind gröber, tiefer eingestochen u. stets sehr deutlich.

♂ ist dem ♂ des *H. smeathmanellus* ebenfalls sehr ähnlich, ist aber etwas kleiner, nur 5·5 mm. lang, etwas plumper gebaut u. unterscheidet sich ausserdem durch rötlich-weissliche Knie, Spitzen der Schienen u. die Tarsen aller Beine, lebhafter metallisch-grün gefärbtes Hinterleib mit deutlich abgesetzten, rötlichgelblichen Endrändern der Tergite u. hellere, rötlich-gelbliche Unterseite der Fühlergeissel. Die Unterschiede in der Farbe der Kopf- u. Thoraxbehaarung u. in der Sculptur der Mesopleuren machen sich zwischen den ♂ beider Arten kaum bemerkbar. Die äusseren Genitalien fast wie bei *smeathmanellus* gebaut, nur ist das Endglied der äusseren Zangen etwas kleiner u. die Membran verhältnismässig etwas kürzer u. breiter u. etwas heller bewimpert.

In der Körperfarbe gleicht dieses ♂ fast gänzlich dem ♀.

Ich besitze 4 ♀ u. 1 ♂ dieser Art, die alle von Herrn Dr. Fudakowski in Lussingrande am 16. VIII. 24 gesammelt wurden.

Typen in meiner Sammlung.

Sehr ähnliche Stücke habe ich auch in Süddalmatien in Ragusa am 11. VI. 25 gefunden. Bei den ♀ aus Ragusa ist aber Scheitel, Mesonotum u. Schildchen rötlich-gelbbraun behaart; bei den ♂ unterliegen oft die Beine einer teilweisen Verdunkelung (in den extremen Fällen bleiben nur noch die Knie hell) u. die Körperfarbe ist dunkler; Kopf u. Thorax grünlich-blau, ohne Goldglanz, Hinterleib nicht so lebhaft metallisch-grün, Hinterränder der Tergite sind nicht so scharf rötlichgelb abgesetzt.

Die Exemplare mit verdunkelten Beinen sind dem ♂ des *H. aeneidorsum* Alfk. höchst ähnlich, unterscheiden sich aber durch kleineren Körper, andere Körperfarbe u. etwas zerstreutere Punktierung des Mesonotums.

Halictus lissonotus n. sp.

♀. Dem *cupromicans* Pér. sehr ähnlich. Kopf breiter u. verhältnismässig etwas kürzer, von vorne gesehen im Zuge des äusseren Augenumrisses fast kreisrund; der Abstand des unpaaren Punktauges von dem Vorderrande des Kopfschildes wenigstens um die anderthalbe Breite des Punktauges kürzer als die grösste Breite des Kopfes (bei *cupromicans* ist dieser Abstand so gross wie die grösste Breite des Kopfes); Gesicht zwei-bis dreimal so grob u. etwas zerstreuter punktiert; Mesonotum stark glänzend, sehr zerstreut u. sehr ungleichmässig punktiert, Punkt-

zwischenräume mehrfach grösser als die Punkte, ganz glatt, ohne die geringste Feinsculptur. Punktierung des Schildchens vorne sehr fein u. dicht, auf der Scheibe gröber u. etwas zerstreuter, aber auch sehr ungleichmässig. Mittelsegment etwas kürzer als das Schildchen; Mittelfeld halbmondförmig, schwach konkav, fein chagriniert, schwach seidig schillernd, mit ziemlich groben, fast geraden, oft verkürzten Längsrunzeln; die Querrunzeln manchmal undeutlich oder fehlend. Seitenfelder stark abschüssig, fein chagriniert, schwach seidig schimmernd; Stutz fast flach, mit Mittelrinne, seitlich u. oben, unter den Seitenfeldern scharf umkantet; Seiten des Mittelsegments unten längsgestrichelt, oben im Übergange zu dem horizontalen Teile ausserdem flach u. undeutlich punktiert. Hinterleib länglich oval, stark gewölbt, seine Sculptur wie bei *cupromicans*.

Körperfarbe metallisch grün, oft mit schwachem Goldglanze; Hinterränder der Hinterleibstergite ziemlich breit u. ziemlich scharf rötlichgelb entfärbt. Mandibeln, Fühler u. Beine schwarz, Endglieder der Tarsen rötlichbraun, Mandibeln in der Endhälfte rötlich, Fühlergeissel unten rötlichbraungelb.

Körper wie bei *cupromicans* behaart, am Mesonotum jedoch viel spärlicher.

Länge 6—7 mm., die grösste Breite des Hinterleibs 1·5 mm.

3 ♀ fand ich bei Mostar am 3. VI. 25, ein weiteres ♀ bei Hercegnovi am 5. VI. 25.

Type in meiner Sammlung.

Osmia illyrica n. sp.

♀. Schwarz, Mandibeln am Ende u. Spitzen der Tarsen samt den Klauen rötlichbraun, Schienensporen hell rötlichgelb, Fühlergeissel unten braungelb. Körper ziemlich schmal u. lang, in der Form an *O. parvula* Duf. et Perr. sehr erinnernd. Kopf verlängert, von vorne gesehen deutlich länger als breit. Mandibeln 3-zähnig. Kopfschild an der Basis etwas beulenförmig aufgetrieben, am Ende quer abgestutzt, nicht krenuliert u. ohne längere, auffalende Behaarung, an den seitlichen Endwinkeln abgerundet; an der Beule zerstreut bis sehr zerstreut, fein, ringsum etwas dichter u. gröber punktiert, stark glänzend; vor dem Ende mit einem polierten, schmalen Quersaume. Stirnschildchen dicht, fast runzelig, etwas gröber u. tiefer als Kopfschildsbeule punktiert, ziemlich matt; gegen das Ende macht sich diese Punktierung oft

etwas zerstreuter u. der Glanz deutlicher; das übrige Gesicht dicht, so grob wie das Stirnschildchen punktiert, fast matt oder schwach glänzend. Fühler ziemlich lang u. dünn, in der Apikalhälfte nur sehr schwach verdickt, Glied 2. der Geissel fast um die Hälfte länger als 3 aber kürzer als 3. + 4. Mesonotum u. Schildchen dicht, fein punktiert, Mesothoraxseiten etwas zerstreuter. Am Mittelsegment ist eine schmale, obere, horizontale Fläche schwach angedeutet; sie ist etwa halb so breit wie bei *O. graeffei* Schmiedkn., sehr fein gerunzelt u. matt; unterhalb dieser Fläche ist der herzförmige Raum poliert; der übrige Stutz ist auch poliert, nur längs den Seiten in einer schmalen, nach oben zu sich verbreiternden Zone zerstreut fein punktiert. Der Mittelteil des Stutzes ist ziemlich tief u. breit rinnenförmig der Länge nach eingedrückt. Die Seiten des Mittelsegments matt, sehr dicht, ziemlich flach, runzelig punktiert. Hinterleib länglich-oval, gegen die Basis nur schwach verschmälert, sein Rückenteil dicht fein punktiert; die Punkte sind flacher als bei *O. parvula* u. wie von hinten eingestochen, auf den Scheiben der einzelnen Ringe sind sie zerstreuter gestellt, aber gröber als an den Hinterrändern; diese sind schmal u. schwach quer eingedrückt u. undeutlich rötlich-braun entfärbt.

Kopf dünn, weisslichgelb, abstehend behaart, am Nebengesicht etwas dichter u. mehr anliegend, an Stirne u. Scheitel ist auch eine kürzere, hellbraungelbliche Grundbehaarung gut entwickelt. Mesonotum u. Schildchen bräunlichgelb, Thoraxseiten u. Brust weisslich grau, ebenfalls kurz u. dünn behaart; nur an den Schultern, am Schildchen u. längs dem seitlichen Hinterrande des Mittelsegments (jederseits des Stutzes) ist diese Behaarung dichter u. länger. Hinterleib auf der Scheibe der Rückensegmente fast nackt; 1. Segment jederseits mit einem gut entwickelten, weissen Haarmakel am Hinterrande, 2. u. 3. mit je einer, in der Mitte breit unterbrochenen, weissen Endbinde, 4. u. 5. mit ebensolchen aber schmäleren, dünneren u. ganzen Binden, 6. auf der Scheibe weisslich pubescent.

Bauchbürste weiss, dick. Beine spärlich u. ziemlich kurz weisslich, hintere Metatarsen innen rötlichgelb behaart.

Flügel schwach getrübt; Stigma u. Adern rötlichbraun; Flügelschuppen rötlichbraun, stark glänzend.

♂. Dem ♀ sehr ähnlich; Kopf kürzer, nur wenig länger

als breit, Schläfen viel schmäler; Augen grösser, seitlich stärker hervortretend, ihre inneren Ränder nach unten schwach konvergierend. Mandibeln schmal, am Ende nicht verbreitert, 2-zähnig. Kopfschild gewölbt, an der Basis ohne Beule, schwach glänzend, ziemlich dicht punktiert, das übrige Gesicht dichter u. feiner als bei ♀. Fühler lang u. dünn, fadenförmig, Geissel unten rötlich braungelb, 2. Geisselglied nur wenig länger als 3., alle Glieder deutlich länger als breit. Mesonotum u. Schildchen dicht fein punktiert, fast matt, Mesopleuren ziemlich glänzend, zerstreuter u. etwas gröber punktiert. Mittelsegment wie bei ♀. Hinterleib mit 7 Rückensegmenten, alle Ringe etwas gröber u. zerstreuter als bei ♀ punktiert, ziemlich glänzend, ihre Endränder deutlich u. ziemlich breit rötlich-braun; Segment 6. am Ende schön abgerundet, mit sehr schwach u. sehr schmal aufgehobenem Hinterrande, seitlich, dicht an der Basis jederseits mit je einem winzigen Zähnchen; 7. klein, dreieckig, grösstenteils unter dem 6. verborgen, nach hinten in eine kurze, am Ende stumpf abgestutzte Spitze ausläufend. Bauchsegm. 2. gross, gewölbt, im Basisdrittel flach quer eingedrückt, am Ende etwas spitz bogenförmig ausgezogen, auf der Scheibe zerstreut, ziemlich grob punktiert, glänzend; 3. am Ende abgestutzt; 4. breit bogenförmig ausgerandet, in der Ausrandung mit einer Binde langer, weisslicher Wimperhaare; 5. abgestutzt, auf der Scheibe mit anliegenden Tomenthärchen dicht bedeckt; 6. nackt, glatt, sehr glänzend, am Ende in der Mitte sehr schwach, bogenförmig ausgerandet.

Körper reichlicher u. länger als bei ♀, weisslich behaart. Kopfschild u. Gesicht unter den Fühlern mit dichter, anliegender Behaarung, auch Brust u. Mesopleuren dicht u. lang, weisslich behaart. Die Haarbinden des Hinterleibs wie bei ♀. Beine schlank; länger u. reichlicher als bei ♀, weisslich behaart; schwarz, Endglieder der Tarsen u. Klauen rötlich, Schienensporen blass rötlichgelb.

Flügel u. Flügelschuppen wie bei ♀. Körpergrösse 4·5—5 mm.

Diese Art ist mit *O. minutula* Pér. sehr nahe verwandt. Das ♀ unterscheidet sich durch zerstreut punktierten, glänzenden, an der Basis beulenförmig aufgetriebenen Kopfschild, schmälere horizontale Fläche des Mittelsegments u. nicht ausgerandete Schenkel; ♂ besonders durch 7 Rückensegmente des Hinterleibs

u. die kleinen, seitlichen Zähnchen an der Basis des 6. Segments. *O. minutula* Pér. ist mir leider nur aus der Beschreibung bekannt.

7 ♀ u. 3 ♂ dieser Art habe ich bei Hercegnovi in Dalmatien in der ersten Junihälfte gesammelt. Über die Biologie der Art kann ich nichts berichten.

Typen in meiner Sammlung.

Nowe stanowiska kilku rzadszych chrząszczy w południowo-wschodniej Polsce

(Neue Fundorte einiger seltenerer Käfer im südöstlichen Polen)

podał

Dr. ROMAN KUNTZE.

Podczas wycieczek entomologicznych w l. 1923 — 1925 [1]) zbierałem materjały do rewizji fauny *Halticinów* i monograficznego opracowania ras niektórych gatunków rodzaju *Carabus*. Wykończenie tych tematów wymaga jeszcze pewnego czasu. W przyczynku niniejszym podaję wiadomości o okolicznościowo zebranych chrząszczach z innych grup, dla Polski lub badanych terenów nowych i o nowych stanowiskach gatunków geograficznie ważnych. Równocześnie podaję kilka gatunków ze zbiorów Instytutu Ochrony Lasu Politechniki Lwowskiej. W niektórych wypadkach uważałem za stosowne podać obszerniejszą interpretację zoogeograficzną nowego stanowiska. — Nowe dla Polski są gatunki pod 4. i 9., dla Małopolski pod 6. i 8., dla gatunków pod 4., 13., 14. po raz pierwszy stwierdzone są rośliny pokarmowe.

1. *Chlaenius costulatus* Mocz. (— 4 *sulcatus* Ill. nec Payk.[2]) = *illigeri* Gnglbr) na Pogórzu Bobreckiem.

1 okaz tego gatunku znanego w Małopolsce tylko z torfowisk podlwowskich [2] złowiłem w Wybranówce 9. VII. To prze-

---

[1]) Urządzać wycieczki mogłem dzięki otrzymanym w l. 1924 i 1925 subwencjom z Lwowskiego Koła Współpracowników Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademji Umiejętności. Zebrane materjały oddałem do zbiorów Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie.

[2]) Synonimika tego gatunku spowodowała w „Wykazie" M. Łomnickiego [3] mylne podanie jego rozmieszczenia geograficznego: Pos. Bor., wskutek odniesienia dat lwowskich do *Ch. 4-sulcatus* Payk., choć gatunek z pod Lwowa był słusznie oznaczony w zbiorze Muzealnym i w „Faunie Lwowa" [2] jako *4-sulcatus* Ill., a więc *costulatus* Mocz.

sunięcie zasięgu na południe jest ważne dlatego, że w tej miejscowości spotyka się ten element syberyjsko-tundrowy z takiemi pontyjskiemi (p. niżej pod 14.) i bałkańskiemi (p. pod 13.) elementami fauny Podola, które już pod Lwów nie dochodzą. Mamy więc tu jeszcze jaskrawszy węzeł różnych elementów zoogeograficznych, niż w okolicy Lwowa.

2. *Pterostichus angustatus* Dft. na północnem Podolu.

W „Wykazie" [3] podany z Karpat i Prus, następnie wykryty pod Warszawą [9]; posiada więc charakter gatunku borealno-górskiego. 2 okazy złowiłem w Ładyczynie pod Mikulińcami 9. VIII.

3. *Pterostichus aethiops* Pz. na Pogórzu Bobreckiem.

Gatunek ten pospolity jest w górach, tu i ówdzie na niżu, pod Lwowem bardzo rzadki [2]. W Wybranówce w jesieni 1923 po lasach był dość liczny.

4. *Olibrus bisignatus* Mén. na południowem Podolu.

Ten nadśródziemnomorski gatunek sięgający w Niemczech po Austrję i Turyngję [5] łowiłem w okolicy Zaleszczyk (bardzo liczny w lipcu i sierpniu) i Obertyna (tylko 2 okazy w Hawrylaku 24. VII.). Gdzieś niedaleko osiąga swoją północno-zachodnią granicę na Podolu, bo już w okolicy Trembowli i Niżniowa poszukiwałem go bezskutecznie. Żyje w koszyczkach ostu *Carduus acanthoides* L.

5. *Selatosomus depressus* Germ. na Opolu.

Jakobsohn [9] podał ten gatunek z Kijowa, Wołynia i Galicji. Z koleopterologów polskich podał go jednak tylko Trella z Przemyśla.

1 okaz złowiłem czerpakiem na haławie na Kasowej Górze pod Bursztynem (28. V.). Różni się od opisu rudemi nogami i różkami.

6. *Hypophloeus suberis* Luc. w Karpatach.

W Polsce znany tylko z Zamojszczyzny [9]. Kilka okazów w okolicy Birczy złowił prof. A. Kozikowski.

7. *Cryptocephalus octacosmus* Bed. w okolicy Lwowa.

Pod Jaryczowem Starym na mokrych łąkach 1 okaz — 8. VII. W „Wykazie" [3] podany z Karpat, następnie z okolic Warszawy i Zamojszczyzny [9]. Sądzę jednak, że zaszła tu pomyłka następująca:

Synonimem tego gatunku jest *Cr. 6-pustulatus* Suffr., Rossi. W „Wykazie" podany jest *Cr. 6-pustulatus* Villers. bez podania

rozmieszczenia geograficznego t. j. jako gatunek w Polsce szeroko rozsiedlony. W niewydanym manuskrypcie ś. p. M. Łomnickiego, zawierającym źródła literackie do „Wykazu" przy *Cr. 6-pustulatus* Villers. są daty odnoszące się faktycznie do *6-pustulatus* Suffr. — *octacosmus* Bed. [7].

W zbiorach Muzeum im. Dzieduszyckich znajduje się jeden okaz z karteczką *6-pustulatus* Rossi, z datą Pt (Poturzyca).

Z tych danych wyprowadzam wnioski: a) *Cr. octacosmus* Bed. — *6-pustulatus* Suffr., Rossi jest w Polsce szeroko rozsiedlony (Lwów, Łańcut [7], Sokalszczyzna, Zamojszczyzna, Warszawa, Wielkopolska), lecz rzadki w przeciwieństwie do Niemiec, b) *Cr. 6-pustulatus* Villers. nie był dotychczas w Polsce znajdowany, jest to gatunek zachodnio-medyterrański, więc jego znalezienie w Polsce wogóle nieprawdopodobne.

8. *Cryptocephalus carpathicus* Friv. w Gorganach.

1 okaz strząśnięty ze świerka w Mizuniu Nowym na Górze Łysej 15. VIII. — W „Wykazie" podany jest *Cr. carpathicus* Reitt. ze Śląska (Bezkid). Reitter jednak takiego gatunku nie opisał. Z Bezkidów śląsko-morawskich podał *Cr. carpathicus* Friv. [5]. Musiała więc zajść tu pomyłka nomenklaturyczna.

Ponieważ gatunek ten znany był ze Śląska i Siedmiogrodu znalezienie go w Gorganach jest zupełnie zrozumiałe. Należy oczekiwać nowych stanowisk w polskiej części łuku Karpat.

9. *Cryptocephalus planifrons* Wse. na Opolu.

Kilka okazów złowiłem na halawie na Kasowej Górze 28. V. Rozsiedlony w Europie od Rosji południowej przez Węgry po Karyntję i Styrję. Oznaczenia dokonałem na podstawie dokładnego opisu Weisego (Nat. Ins. Deutschl. VI.).

10. *Chrysomela coerulea* Ol. na Roztoczu i w Miodoborach.

W Polsce dotąd znana tylko z Karpat [3]. 1 okaz złowiłem w obszarze t. zw. Jaryny (na zachód od Janowa pod Lwowem) 11. VI. — W zbiorach Inst. Ochrony Lasu Pol. Lwowskiej znajdują się 2 okazy tego gatunku złowione w południowych Miodoborach przez prof. A. Kozikowskiego 28. i 30. V. 1913.

Są to reliktowe (dyluwialne) stanowiska tego gatunku. Obszar Janów, Jaryna i południowe Miodobory posiadają sporo takich elementów.

Okazy miodoborskie należą do zielonej odmiany: ab. *marmarosensis* Rtt.

11. *Chrysomela didymata* Scriba na południowem Podolu. Dotychczas podana z okolicy Zaleszczyk [9]. Drugie stanowisko również na południowem Podolu: Bilcze Złote 27. IV. — zb. prof. A. Kozikowski.

12. *Cassida canaliculata* Laich. na Kasowej Górze i w Miodoborach.

1 okaz pod Romanowem Siołem (Skałki Kłodnickie) w północnych Miodoborach (15. VIII.), ki ka okazów na Kasowej Górze ad Bursztyn (również i kopulacje) 28. V. Jakkolwiek w „Wykazie" niema dat odnośnie do rozmieszczenia geograficznego, bezwątpienia należy do południowych elementów naszej fauny. Muzeum Dzieduszyckich posiada okazy ze Stanisławowa i Kołomyji.

13. *Phyllobius pilicornis* Desbr. na Pogórzu Bobreckiem i w Miodoborach.

Kilka okazów złowiłem w Wybranówce (22. V. 1924), na leszczynie (*Corylus Avellana* L.)[1]). Nadto w materjałach Instytutu Ochrony Lasu znalazłem 1 ♀ z kartką: Miodobory 30. V. 1913, zb. A. Kozikowski.

W Polsce gatunek ten podany został przez S. Tenenbauma z Pienin [11]. Wykrycie go na Opolu i w Miodoborach jest pod względem zoogeograficznym bardzo interesujące; wymaga interpretacji w 2 kierunkach: 1) jako występowanie na Podolu elementu znanego dotychczas z Bałkanów i południowych Węgier (Banatu?) (Stierlin), nieznanego natomiast z Siedmiogrodu i Karpat Wschodnich; 2) jako występowanie na Podolu elementu znanego z Pienin, nie występującego natomiast w Karpatach Środkowych — albowiem nie wydaje mi się prawdopodobnem aby dysjunkcja w Siedmiogrodzie i w Karpatach Środkowych była wyrazem przeoczenia gatunku w tych terenach. Siedmiogród bowiem jest dobrze pod względem koleopterologicznym zbadany, z Karpat Środkowych zaś otrzymuję co roku wiele ryjkowców, a tego gatunku nie spotkałem.

Ad 1. Należy zauważyć, że bałkańskie elementy w faunie i florze Podola istnieją. Do takich należy n. p. *Cychrus semigranosus* Pallrd. (występuje jednak w terenach pośrednich: w Siedmiogrodzie i w Rumunji).

---

[1]) Oznaczył mi ten gatunek na okazie z Wybranówki p. Romuald Formánek (Boskovice ad Brno).

Wśród trzeciorzędowych roślin górskich Podola [8], istnieją gatunki występujące w Górach Bałkanu, a nieznane z Karpat Wschodnich i północnego lub całego Siedmiogrodu (n. p. *Thalictrum foetidum* L., *Heliosperma alpestre* Rehb.).

Zbliża się do tego typu rozmieszczenia geograficznego z chrząszczy *Amphimallus altaicus* Mnnh. (Podole, Bałkan, dalej także Ural, Kaukaz) [13].

Ad. 2. Pieniny posiadają w swej faunie i florze wiele elementów południowych w reszcie Karpat nieznanych [1].

Z chrząszczy wykryta tam przez p. S. Tenenbauma *Chrysomela chalcites* Germ. znana dotąd z Istrji, Dalmacji i Rosji południowej [10], z roślin *Daphne Cneorum* L. [8], *Ophrys muscifera* Huds. [12], występujące na Podolu wzgl. Opolu i w Pieninach zbliżają się do naszego gatunku dysjunkcją przez Środkowe i Wschodnie Karpaty.

Z rozważań tych — sądzę — wynika, że nasz gatunek należy uważać za bałkański element Podola (i Pienin), że jego dysjunkcje w dzisiejszym obrazie rozmieszczenia zbliżają się typem swoim do dysjunktywnych zasięgów innych elementów, którym przypisujemy charakter reliktowy i poważny wiek.

14. *Phyllobius contemptus* Stev. na Opolu.

Najbliższe Lwowa stanowisko tego pontyjskiego elementu, znanego dotąd z południowego Podola i z Podkarpacia: Wybranówka (20 — 23. V). Żeruje na pokrzywie (*Urtica dioica* L.). Łowiłem go również na skraju halawy na Kasowej Górze pod Bursztynem (28. V.).

15. *Polydrosus viridicinctus* Gyll. w okolicy Niżniowa.

Kilka okazów tego charakterystycznego dla dąbrów podolskich ryjkowca złowiłem w Kutyskach (na południe od Niżniowa) 23. VII. — Ponieważ M. Łomnicki nie podaje go z okolicy Stanisławowa [4], może być to zachodnie stanowisko tego gatunku w kierunku Dniestru.

Występuje również i na północnem Podolu: Rybiński podaje go z Tarnopola, ja łowiłem go w Romanowem Siole w północnych Miodoborach 15. VIII.

16. *Hoplia parvula* Kryn. na Wołyniu.

Dostałem 1 okaz od p. inż. Sahajdakowskiego złowiony w okolicy Równego. Potwierdza to wiadomości starszej literatury o występowaniu tego gatunku na Wołyniu (Seidlitz,

Erichson). — Reitter [6], odrzucił te dane i podaje dla niego dysjunktywne rozmieszczenie Sarepta — Prusy Wschodnie, Pomorze. — W „Wykazie" M. Łomnickiego podane jest za Reitterem: Bor. Pom., następnie podano ją także z Polesia [9], w zbiorach Muzeum im. Dzieduszyckich są okazy z Kijowa i Podola rosyjskiego. Wobec tego dysjunkcja ta została prawie zupełnie wypełniona; w każdym razie jest ten gatunek południowowschodnim elementem naszej fauny (pontyjskim).

17. Chrząszcze nowe dla fauny okolicy Lwowa.

Podczas wycieczek w okolicy Lwowa złowiłem następujące chrząszcze nie podane w pracy M. Łomnickiego „Fauna Lwowa i okolicy. I. Chrząszcze" [2], ani w uzupełnieniach późniejszych [1]).

Leistus rufescens F. (Lasek na Wulce, VII.), *Trechus micros* Hbst. (ul. Pełczyńska, VII.), *Trechus discus* F. (Persenkówka, VI.), *Harpalus quadripunctatus* Dej. (Stare Sioło, V.), *Coccidula rufa* Hbst. (za Zieloną Rogatką, VII.), *Poecilonota decipiens* Munk. (Czartowska Skała, VII.), *Gynandrophthalma affinis* Hellw. (Jaryna, VI.), *Phytodecta 5-punctatus* F. (Zubrza, Stare Sioło, IV–V.), *Luperus longicornis* F. (Janów, VI.), *Phyllobius betulae* F. (Zubrza, VI.).

Są to gatunki szeroko rozsiedlone, które były w okolicy Lwowa z powodu rzadkości przeoczone, a odnalezienie ich nie przedstawia większej wartości ze stanowiska zoogeografji. Jedynie zwraca uwagę, że *Luperus longicornis* F., podobnie jak *Cryptocephalus octacosmus* Bed. są w Polsce rzadkie, znane tylko z niewielu miejscowości w przeciwieństwie do Niemiec. Być może, że osiągają one tu swą wschodnią granicę rozmieszczenia geograficznego. W Cat. Col. Eur. Reittera, Heydena i Weisego jako ojczyzna ich podana jest Europa Środkowa.

Literatura.

1. Kulczyński. Rezerwat w Czerstynie. Ochrona Przyrody. Z. 2. — 2. M. Łomnicki. Fauna Lwowa i okolicy. I. Chrząszcze. Spraw. Kom. Fiz. XXV, XXVII, XXVIII, XXIX. — 3. M. Łomnicki. Wykaz chrząszczów czyli tęgopokrywych ziem polskich. Kosmos 1913. — 4. M. Łomnicki. Chrząszcze zebrane w okolicach Stanisławowa. Spr. Kom. Fiz. IX. 1875. — 5. Reitter. Fauna Germanica. Die Käfer des deutschen Reiches. — 6. Reitter. Bestimmungstabellen der europäischen Koleopteren. LI. Melolonthidae. IV. Teil.

[1]) Oprócz omówionych już pod l. 7. i 10. i kukunastu gatunków Halticinów. Faunie Halticinów Roztocza zamierzam poświęcić oddzielną pracę.

Brünn 1903. — 7. Rybiński. Wykaz chrząszczów nowych dla fauny galicyjskiej. Spr. Kom. Fiz. XXXII. 1896. — 8. Szafer. Trzeciorzędowe rośliny górskie na wale scytyjskim w ostoji podolsko-wołyńskiej. Act. Soc. Bot. Pol. I 1923. — 9. Tenenbaum. Przybytki do fauny chrząszczów Polski od r. 1913. Rozpr. i Wiad. z Muz. Dzied. T. VII—VIII. — 10. Tenenbaum. Nowe dla Polski gatunki i odmiany chrząszczy. Pol. Pismo Ent. III. 4. — 11. Tenenbaum. Kilkadziesiąt dla Polski nowych chrząszczy. Pol. Pismo Ent. IV. 2. — 12. Wierdak. O rzadkich roślinach z Opola. Kosmos XLVIII. 1923. — 13. Wykaz nabytków muzealnych w r. 1923. Rozpr. i Wiad. z Muz. Dzied. T. IX.

Zusammenfassung.

Vorliegender Beitrag enthält Notizen über einige für das Gebiet südöstlichen Polens neue oder zoogeographisch interessante Käferarten.

Folgendes darf hervorgehoben werden:

Als für das Gebiet Polens neue Arten wurden der mediterrane *Olibrus bisignatus* Mén. im südlichen, der pontische *Cryptocephalus planifrons* Wse im westlichen Podolien aufgefunden.

Die bis jetzt in Polen nur aus den Karpathen bekannte *Chrysomela coerulea* Ol. wurde bei Lwów und im Miodobory-Gebirgszuge in Podolien entdeckt. Diese Fundorte sind wohl als Reliktenstandorte aus Diluvium zu deuten.

Sehr interessant ist die Entdeckung des *Phyllobius pilicornis* Desbr. in Podolien. Die Art war bis jetzt nur aus der Balkanhabinsel und Südungarn bekannt, kürzlich ist sie vom S. Tenenbaum in Pieniny gefunden worden. Wie im polnischen Text näher ausgeführt wird, hat diese stark disjunktive Verbreitung manches Analogische in den pflanzengeographischen Beziehungen zwischen Podolien, Pieniny und Balkan (siehe die citierten Arbeiten von Kulczyński, Szafer und Wierdak) und lässt in ihr ein balkanisches, jedenfalls sehr altes Element der Tierwelt von Podolien und Pieniny ahnen.

An dem Fundort des *Phyllobius pilicornis* Desbr. bei Wybranówka (etwa 45 km südöstlich von Lwów) wurde auch der pontische *Phyllobius contemptus* Stev. und der sibirische *Chlaenius costulatus* Motsch. gesammelt. Hier treffen wir also einen interessanten Knotenpunkt verschiedener geographischer Elemente der Fauna von südöstlichen Polen.

Als Nahrungspflanzen wurden für *Olibrus bisignatus* Mén. — *Carduus acanthoides* L., für *Phyllobius pilicornis* Desbr. — *Corylus*

Avellana L., für *Phyllobius contemptus* Stev. — *Urtica dioica* L. festgestellt.

Dem Herrn Romuald Formánek (Boskovice ad Brno) erlaube ich mir hiemit meinen herzlichen Dank für die Determination des *Phyllobius pilicornis* Desbr. auszudrücken.

Mrowiszczak (*Myrmecophila acervorum* Panz.) z jaru Dniestrowego.

(*Myrmecophila acervorum* Panz. aus dem Cañon des Dniestr-Flußes im süd-östl. Teile Polens).

Podał
JAN STACH.

Ubogą jest fauna myrmekofilna naszego kraju.

Wyniszczona zupełnie na znacznych obszarach Polski w dyluwjum przez nadciągające z północy lodowce, mogła dochować się tylko w szczątkach w niewielu wolnych od lodu ostojach. Nie potrafiła też dotrzymać kroku swym gospodarzom, skoro uwolnione z lodu obszary stały się znowu zdatne jako teren zamieszkania dla mrówek. Podczas więc gdy całe rzesze tychże podążyły ku północy, poszła w ślady ich szczupła tylko liczba myrmekofilów. Brak więc wśród nich nie tylko form, którym potężną przeszkodą na drodze w rozprzestrzenianiu ku północy legł łuk karpacki, ale też w środkowej Europie nierzadkich, jak n. p. z owadów bezskrzydłych *Atelura formicaria* Heyd. Obszary warunkami życiowemi jeszcze najkorzystniejsze dla myrmekofilów tak w czasach odległych, jak i dzisiaj, to południowo-wschodnie krańce naszego kraju. Tam też spodziewać się można znalezienia form dla fauny Polski jeszcze nowych.

Świadczy o tem myrmekofilny malutki, bezskrzydły świerszczyk, Mrowiszczak *Myrmecophila acervorum* Panz., znaleziony przeze mnie wśród owadów bezskrzydłych (Apterygota), zebranych przez dr. J. Noskiewicza w sierpniu b. r. w Uściu Biskupiem, na ścianach jaru Dniestrowego pod kamieniami. Nie jest to wprawdzie owad nowy dla fauny Polski, lecz nie pospolity, a pod względem rozprzestrzenienia i sposobu życia bardzo interesujący.

Mrowiszczaki są to owady drobnej postaci, dosięgające długością ciała przeciętnie tylko 3·5 mm; największy dotychczas znany gatunek, żyjący w Indjach posiada długość 6 mm. Pokrewne świerszczom, różnią się od nich przedewszystkiem brakiem skrzydeł, jajowatym kształtem ciała, znacznem rozpłaszczeniem bioder tylnych odnóży, nadto sposobem życia.

Są to jedne z pierwszych owadów poznanych jako współmieszkańce gniazd mrówczych, gdyż już w roku 1799 opisał Panzer w dziele: „Fauna Insectorum Germaniae" pierwszy europejski ich gatunek jako *Blatta acervorum* Panz. — „Ameisen-Kakerlak", a w 20 lat później Włoch Paolo Savi w pracy: „Osservazioni sopra la *Blatta acervorum* di Panzer, *Gryllus myrmecophilus nobis*" podał wiadomość o sposobie ich życia jako gości u mrówek. Wiadomości te uzupełnione zostały w latach 1900 do 1909 przez wielce zasłużonego badacza mrówek Wasmann'a, nadto Viehmayera, a przedewszystkiem przez Schimmera.

Równocześnie zaczęła wzrastać liczba poznanych gatunków mrowiszczaków oraz rozszerzały się wiadomości o ich rozprzestrzenieniu.

I tak w roku 1846 podał Gotthelf Fischer de Waldheim w czwartym tomie: „Entomographie de la Russie" trzy gatunki znalezione przez M. Moczulskiego w południowej Rosji, mianowicie: *Myrmecophila acervorum* i *Myrmecophila bifasciata* Motschulsky z okolic Charkowa a *Myrm. horticicauda* Motsch. z Krymu. W roku 1853 Leop. Henr. Fischer w dziele: „Orthoptera Europaea" wyraził wątpliwość co do samodzielności dwóch ostatnich przez Fischera de Waldheim opisanych gatunków, natomiast podał sam nowy gatunek z Sycylji *Myrmecophila ochracea* Fisch. Fr. W roku 1877 Saussure opisał dwa pierwsze pozaeuropejskie gatunki: *Myrmecophila americana* Sauss. z Kolumbji i *Myrm. dubia* Sauss. z wysp Bintang (Indje Wschodnie), Brunner w 1884 r. dwa północno-amerykańskie: *Myrm. pergandei* Brunn. i *Myrm. oregonensis* Brunn., a Scudder w 1899 trzy dalsze z półn. Ameryki: *M. formicarum* Scud., *M. nebrascensis* Brun. i *M. nehawkae* Brun. Szereg tych gatunków powiększyły następnie: *M. salomonis* Wasm. z Tunisu, *M. australis* Tepp. z południ. Australji oraz cztery dokładniej nie opisane gatunki z Indji.

Jak już z podanego tu spisu widać, mrowiszczaki należy za-

liczyć do rodzajów, mających swych przedstawicieli na wszystkich kontynentach.

Tak szerokie rozprzestrzenienie tych owadów, bezskrzydłych, pędzących żywot ukryty w mrowiskach przeważnie pod kamieniami, uzależnionych w rozprzestrzenianiu od rozsiedlenia swych gospodarzy, jest dość dziwne i zdaje się wskazywać na pewną starożytność ich rodu.

Ponieważ ze spisu gatunków rodzaju *Myrmecophila* skreślono podane z południowej Rosji przez Fischera de Waldheim, uważając je za identyczne z *Myrmecophila acervorum* Panz., pozostały więc w Europie tylko dwa gatunki *Myrmecophila acervorum* Panz. i *Myrmecophila ochracea* Fisch. Fr.

Pierwszy z nich zamieszkuje południową i środkową Europę, jednak stanowiska jego są dość rozprószone i nieliczne. Nie podawany jest z Anglji, półwyspu Skandynawskiego i północnej Rosji, nie znaleziono go też mimo starannych poszukiwań w Holandji, Luksemburgu, Nadrenji i Szwajcarji, jakkolwiek występuje gdzieniegdzie we Francji, a także znany jest z Turyngji, Bawarji, Saksonji i okolic Berlina. W sąsiadujących z Polską krajach znaleziono go w okolicach Królewca, w Czechach, w okolicach Raciborza na Śląsku oraz na Węgrzech. We Włoszech obszar występowania *Myrmecophila acervorum* wkracza na tereny drugiego wybitnie już południowego gatunku *Myrm. ochracea* Fisch. Fr. i to bardzo daleko, gdyż znaleziono okazy określone przez różnych badaczy nietylko nad zatoką Genueńską (Mentona), w okolicach Pizy i Neapolu, ale nawet w Algierze (Lucas 1849) i Tunisie (Wasmann 1890).

Obszar rozsiedlenia *Myrm. ochracea* rozciąga się na pewną część Europy południowej (okolice Triestu, Pizy, Neapolu i Syrakuz, dalej ku wschodowi Cattaro, Ateny, wyspy Korfu, Eubeja, Kreta) dalej przechodzi na Małą Azję (Smyrna oraz inne miejscowości w Małej Azji) i północną Afrykę (Tunis), gdzie żyje już także afrykański gatunek *Myrm. salomonis* Wasm.

Interesującą jest też rzeczą, że z gatunku *Myrm. acervorum* znajdowano tylko same samice, a dokładne badania Schimmera wykazały, że ten gatunek mrowiszczaka rozmnaża się z wszelkiem prawdopodobieństwem partenogenetycznie i dopiero w południowej Europie (okolice Neapolu) Silvestri napotkał także samce

Myrm. acervorum. U drugiego gatunku, południowego *Myrm. ochracea* występują oba rodzaje płci.

W Polsce znalazł *Myrm. acervorum* po raz pierwszy A. M. Łomnicki w roku 1878 w jednym okazie w mrowisku pod kamieniami na Wołczynieckiej ściance pod Stanisławowem. (A. M. Łomnicki, Zapiski ortopterologiczne. Spraw. Kom. Fizj. T. 13, 1879), a następnie ten sam wielce zasłużony badacz przyrody naszego kraju wspomina o jednym jeszcze okazie tego myrmekofilnego owada, złowionym 1. V. w Czarnuszowicach pod nadpróchniałym progiem domu (A. M. Łomnicki, Wykaz szarańczaków [Orthoptera] z okolic Lwowa. Spraw. Kom. Fizj. T. 38, 1905). Jeden okaz mrowiszczaka znalazł K. Demel w mrowisku *Lasius sp.* w lesie w odległości 2 km od miasteczka Nowej Słupi (pow. Opatów) w Górach Świętokrzyskich, o czem wspominają w roku 1922 dr. W. Poliński (Drobne notatki ortopterologiczne. Prace Zoolog. Pol. Państw. Muz. Przyrodn. T. I. 1922) oraz sam znalazca K. Demel (Notatki ortopterologiczne. Arch. nauk biolog. Tow. Nauk. Warsz. T. I. 1922. Z. 7), podając tylko sprzeczne daty znalezienia tego okazu (Poliński 2. XI. 1912, Demel 30. X. 1913). Pozatem nie napotkałem już w naszej literaturze fizjograficznej żadnej wzmianki o występowaniu mrowiszczaka w Polsce. Przyczyną tego jest prawdopodobnie nie tyle brak tych owadów w niektórych częściach naszego kraju, szczególnie o klimacie bardziej ciepłym, ile niedostateczne zbadanie tegoż pod względem faunistycznym, przynajmniej odnośnie do niektórych grup zwierzęcych. Nie musi jednak w każdym razie być zbyt pospolitym gościem mrówek, bo byłby niejednokrotnie zwrócił uwagę przyrodników zajmujących się u nas fauną mrówek lub owadów w gniazdach mrówczych spotykanych. Ja w poszukiwaniach mych za współmieszkańcami gniazd mrówczych z grupy Apterygotów, prowadzonych w niektórych częściach, szczególnie południowo-zachodnich, naszego kraju bardzo starannie nie napotkałem nigdy mrowiszczaka. Przyczyną braku osobników tego owada po zbiorach jest też pewnie i duża zręczność, z jaką unika schwytania i szybkie chronienie się go w głębi gniazd mrówczych.

W roku 1912 Silvestri[1]) zbadał dokładnie pod względem

[1]) F. Silvestri, Contribuzioni alla conoscenza dei Mirmecofili. II. Di alcuni Mirmecofili dell'Italia meridionale e della Sicilia (Bolletino del Laboratorio

anatomicznym oba europejskie gatunki mrowiszczaków europejskich i znalazł pomiędzy niemi tak znaczne — według jego mniemania — różnice, że nie wahał się utworzyć dla tych gatunków osobne rodzaje. Pierwszemu z poznanych pozostawił nazwę *Myrmecophila acervorum* Panz., drugiemu bardziej południowemu nadał nową nazwę rodzajową *Myrmophilina ochracea* Fisch. Równocześnie znalazł w okolicach Neapolu (Portici) samca *Myrmecophila acervorum* i z osobników tego gatunku, znalezionych przez niego tamże w gniazdach mrówki *Messor barbarus* Latr. i *Mess. barbarus minor* André, różniących się barwą i znaczniejszemi wymiarami ciała od formy głównej utworzył nowy podgatunek *Myrmecophila acervorum subsp. subdula* Silv.

Ponieważ badania Silvestri'ego podjęte na osobnikach mrowiszczaków, pochodzących tylko z okolic Neapolu wykazały pomiędzy niemi i tak dość znaczne różnice, możnaby przypuszczać, że jeszcze większe różnice istnieć będą pomiędzy żyjącemi zdala od siebie, na przeciwnych krańcach obszaru rozsiedlenia.

Korzystając więc ze sposobności znalezienia w materjale zebranym przez dr. Noskiewicza jednego okazu mrowiszczaka, postanowiłem zbadać go gruntownie pod względem ukształtowania poszczególnych części jego ciała. Rezultaty starannych[1]) badań wykazały, że nie istnieją najmniejsze różnice pomiędzy okazami neapolitańskiemi *Myrm. acervorum*, zbadanemi szczegółowo przez Silvestri'ego, a okazem naddniestrzańskim. Zupełna zgodność istnieje nie tylko co do poszczególnych części ciała tych okazów, pochodzących z tak odległych od siebie miejscowości, a więc rożków, oczu, wszystkich części narzędzi pyszczkowych, nóg, przysadek odwłokowych i t. p., ale nawet co do wyposażenia tychże części w kolce, szczeciny i narządy zmysłowe, a więc pod względem szczegółów, jak się wydaje, mniejszego znaczenia. Z tego też powodu nie uważałem za potrzebne opisywanie bliższe tych wszystkich szczegółów budowy ciała okazu mrowiszczaka z jaru Dniestru. Podaję tylko, że okaz zbadany przeze mnie był niezupełnie dojrzałym osobnikiem samiczym.

---

di Zoologia Generale e Agraria della R. Scuola Superiore d'Agricoltura in Portici. Vol. VI. 1912).

[1]) Wszystkie części ciała po wypreparowaniu ich były dokładnie rysowane przy użyciu aparatu rysunkowego Zeiss'a.

Jakkolwiek badania te nie przysporzyły więc nowej formy dla fauny naszego kraju, to jednak dozwoliły stwierdzić z całą pewnością, że okazy mrowiszczaka, żyjącego w naszym kraju, a przynajmniej naddniestrzańskie są typowemi okazami gatunku *Myrmecophila acervorum* Panz., nie różniącemi się od żyjących w okolicach Neapolu.

Byłoby zoogeograficznie interesującem zbadać jak daleko ku wschodowi sięga obszar rozsiedlenia *Myrmecophila acervorum* Panz.

Jakobson i Bianchi[1]) podają wprawdzie, że *Myrmecophila acervorum* Panz. znajdowane były w gubernji Moskiewskiej, Charkowskiej, Woroneskiej i na Krymie, a Zykov[2]) wymienia go z Nowoczerkawska, lecz okazy rosyjskie nie były dokładnie badane.

Verf. hat ein im Cañon des Dniestrflußes (Uście Biskupie) im südöstl. Teile Polens in einem einzigen Exemplare gelegentlich durch H. Dr. Noskiewicz im August 1924 gefundenes, nicht gänzlich ausgewachsenes Weibchen der Ameisengrille einer gründlichen Untersuchung unterworfen und festgestellt, daß dieses in keinem einzigen Körpermerkmal von den durch Silvestri im J. 1912 untersuchten und beschriebenen italienischen Exemplaren *Myrmecophila acervorum* Panz. sich unterscheidet.

Z MUZEUM FIZJOGRAFICZNEGO P. AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

Domene scabricollis Er. *(Col. Staphylinidae)* w Polsce.

(*Domene scabricollis* Er. in Polen).

Napisał
J. ŁOMNICKI.

Niedawno ukończono druk monografji rodzaju *Domene* Fauvel[3]), którą powitać należy jako bardzo pożyteczny nabytek

---

[1]) Jakobson i Bianchi, Orthoptera i Pseudoneuroptera Imp. Ross. 1905.

[2]) Zykov V., Contributions à la faune des insectes de la province des Cosaques du Don (Revue Russe d'Entomologie. T. IX, 1909).

[3]) Prof. O. Scheerpeltz. Die mitteleuropäischen und mediterranen Arten der Gattung Domene Fauvel (Mit 16 Abbildungen u. 1 Karte.). Koleopt. Rundschau. Wien 1925. Bd. 11. Str. 77 - 130.

w dziedzinie opisowej nauki o kusakowatych, która jednak okazuje przykry brak, o ile się rozchodzi o wiadomości o geograficznem rozsiedleniu rodzaju. Brak ten dotyczy gatunku *D. scabricollis* Er., który sięga według źródeł piśmiennictwa faunistycznego, odnoszącego się do Polski, daleko dalej na wschód, niż to przedstawia karta w monografji i tekst pracy.

Idąc porządkiem czasu już w r. 1866 podaje M. Łomnicki[1]) gatunek ten z krain regli i kosodrzewiny w Tatrach. L. Miller[2]) w r. 1867 notuje go z Kosowa, zatem u stóp Karpat Wschodnich. Nowicki[3]) podaje go z Baraniej i z Tatr od podgórza aż do krainy alpejskiej, Stobiecki[4]) z Babiej Góry. Wkońcu Rybiński[5]) podaje go z Tarnopola a Lgocki[6]) z Jaskrowa w ok. Częstochowy.

W Muzeum im. Dzieduszyckich przechowują się w głównym zbiorze koleopterologicznym trzy okazy, jeden z Giewontu w Tatrach z krainy kosodrzewia, drugi z regli w Zakopanem[7]) a trzeci z Tatr bez bliższego określenia. W zbiorze P. Augusta Stöckla we Lwowie jest jeden okaz wysiany przez niego z naniesionego przez Prut namuliska w Worochcie; okaz ten oznaczył Dr. Lokay.

Z podanych z piśmiennictwa faunistycznego i ze zbiorów najłatwiej mi dostępnych wiadomości wynika, że *Domene scabricollis* Er. żyje w Karpatach w granicach Polski tak na zachodzie jak i na wschodzie i te karpackie jej stanowiska odpowiadają zupełnie jako ciąg dalszy ku wschodowi stanowiskom alpejskim. Ale jest też homologja w stanowiskach pozakarpackich Polski; tak jak sięga od Alp w przedmurze, tak samo i w Polsce odnaj-

---

[1]) M. Łomnicki. Przyczynek do fauny chrząszczów galicyjskich. Kraków 1866. Zawiera tabelę: Chrząszcze tatrzańskie według rozmieszczenia pionowego. Tę tabelę znajdujemy następnie też w Spraw. Kom. Fiz. 1868.

[2]) L. Miller. Eine entomologische Reise in die ostgalizischen Karpathen. Verh. d. k. k. zool. bot. Ges. Wien 1868. Str. 15.

[3]) M. Nowicki. Beiträge zur Insectenfauna Galiziens. Krakau 1873.

[4]) S. Stobiecki. Do fauny Babiej Góry. Spraw. Kom. Fiz. Kraków 1882. Str. 31.

[5]) M. Rybiński. Wykaz chrząszczów zebranych na Podolu Galicyjskiem. Spraw. Kom. Fiz. Kraków 1903. Str. 88.

[6]) H. Lgocki. Chrząszcze *(Coleopter.)* zebrane w okolicy Częstochowy w Królestwie Polskiem w latach 1899 — 1903. Spraw. Kom. Fiz. Kraków 1907. Str. 58.

[7]) M. Łomnicki Chrząszcze. Muz. im. Dzied. Lwów 1886. Str. 76.

dujemy ją w przedmurzu Karpat w paśmie jurajskiem Krakowsko-Wieluńskiem i na Podolu.

Jako owada należącego do polskiej fauny podają *Domene scabricollis* Er. obydwa wykazy M. Łomnickiego tak starszy [1]) z r. 1884, jak również nowszy [2]) z r. 1913.

Na zakończenie niech mi będzie wolno serdecznie podziękować P. Janowi Noskiewiczowi za pomoc w poszukiwaniu w bibljotece Muzeum im. Dzieduszyckich prac odnoszących się do przedmiotu a P. Augustowi Stöcklowi za pozwolenie korzystania ze zbioru, który jest jego własnością.

Zusammenfassung.

Es werden — in der Absicht die Karte in der Monographie der Gattung *Domene* von Scheerpeltz zu vervollständigen — aus den faunistischen Arbeiten über Polen Vorkommnisse der *Domene scabricollis* Er. im Karpathenbogen (Barania, Babia Góra, Tatra, Ostpolnische Karpathen) und im Vorlande der Karpathen (Polnischer Jura, Podolien) zusammengestellt.

Die Belegstücke von Tatra besitzt die koleopterologische Hauptsammlung des Dzieduszyckischen Museums in Lwów. Ein Stück aus Worochta in ostpolnischen Karpathen sammelte Herr August Stöckl; es befindet sich in seiner Privatsammlung in Lwów.

Der Verf. sieht in karpathischen Vorkommnissen der Art die Fortsetzung der alpinen und in denselben des Vorlandes der Karpathen die des Vorlandes der Alpen.

Nowe aberacje gatunku *Arctia caja* L.

(Neue Aberrationen von *Arctia caja* L.).

Podał

J. W. SZULCZEWSKI.

Z Wielkopolski, która już kilkakrotnie dostarczyła nowych aberacyj rodzaju Arctia, a z których ostatnio dwie opisano w niniejszem czasopiśmie (3 zeszyt III tomu), mamy do zanotowania dwa dalsze znaleziska:

[1]) M. Łomnicki. Catalogus coleopterorum Haliciae. Leopoli 1884.

[2]) M. Łomnicki. Wykaz chrząszczów czyli tęgopokrywych ziem polskich. Kosmos. Lwów 1913.

1. **A. caja ab. similis ab. nov.** (fig. 1.).

Odznacza się ciemno-brunatnemi plamkami, które zajmują miejsce znacznie zredukowanych plamek białych głównie w części końcowej skrzydeł przednich. Tem różni się od ab. *clarki* Tutt.

1 ♀ w zbiorze Zimnego w Poznaniu pochodzi z lasu ludwikowskiego pod Mosiną, gdzie złowioną została w roku 1918.

2. **A. caja ab. zimnyi ab. nov.** (fig. 2.).

Swem ubarwieniem brunatnem przypomina ab. *quasimonochromica* Bież. Różni ją kilka małych plamek białych w pobliżu brzegu zewnętrznego i ciemno-brunatne plamki, zajmujące miejsce białych na skrzydłach przednich. Brunatne z czarnemi plamkami skrzydła tylne posiadają nasadę żółtą; również żółty brzeg przedni i trzy małe żółte plamki przy brzegu tylnym. Boki brunatnego z czarnemi plamkami odwłoka są czerwonawo-żółte. Podobna przez Gaucklera opisana ab. [1]) nie posiada białych i brunatnych plamek na skrzydłach przednich.

Okaz (1 ♀ w zbiorze Zimnego) wyhodowano z gąsienicy, znalezionej pod Pniewami w roku 1923.

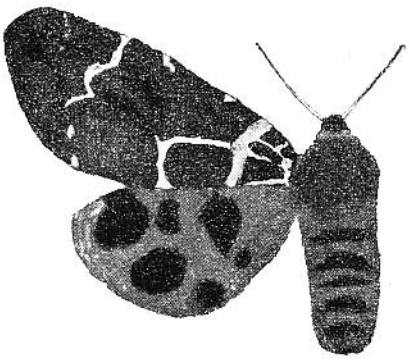

Fig. 1.

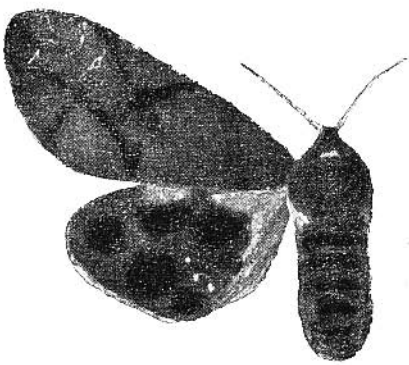

Fig. 2.

Aus Großpolen werden zwei neue Aberrationen der *Arctia caja* beschrieben:

1. **A. caja ab. similis** ab. nov. zeichnet sich aus durch Reduktion der auf den Vorderflügeln vorkommenden weißen Flecke, die durch dunkelbraune ersetzt sind.

[1]) Ill. Wochenschrift f. Entomologie, 1896 p. 210.

2. **A. caja ab. zimnyi** ab. nov. ist braun gefärbt und besitzt auf den Vorderflügeln außer einigen kleinen weißen Flecken am Endrande, dunkelbraune statt der weißen. Die Hinterflügel haben schwarze Flecke am Endrande, gelben Flügelansatz und Vorderrand und drei kleine gelbe Flecke am Hinterrande.

Walka ze szkodnikami zapomocą samolotów oraz świec gazowych [1])

(Die Bekämpfung der Schaedlinge mit Hilfe der Flugapparate und der Gaskerzen)

podał

Prof. Z. MOKRZECKI (Skierniewice).

W połowie czerwca (1925) i powtórnie w połowie lipca udało się przy pomocy Towarzystwa Obrony przeciwgazowej

Fig. 3. Członkowie ekspedycji.
Mitglieder der Expedition.

oraz Instytutu Gazowego (Warszawa, Ludna 11) poraz pierwszy na terenie Polski i prawie jednocześnie z Niemcami, zorganizować próby tępienia gąsienic „mniszki" (*Liparis monacha* L.) zapomocą

[1]) Patrz prof. Z. Mokrzecki — Próby tępienia szkodników leśnych zapomocą gazów i proszków trujących. Las Polski Nr. 1. 1926. — oraz osobna odbitka.

opylania z samolotów uszkodzonego lasu proszkiem arsenjanu wapnia (Dusting) oraz okurzania z ziemi (The Fumigation) zapo-

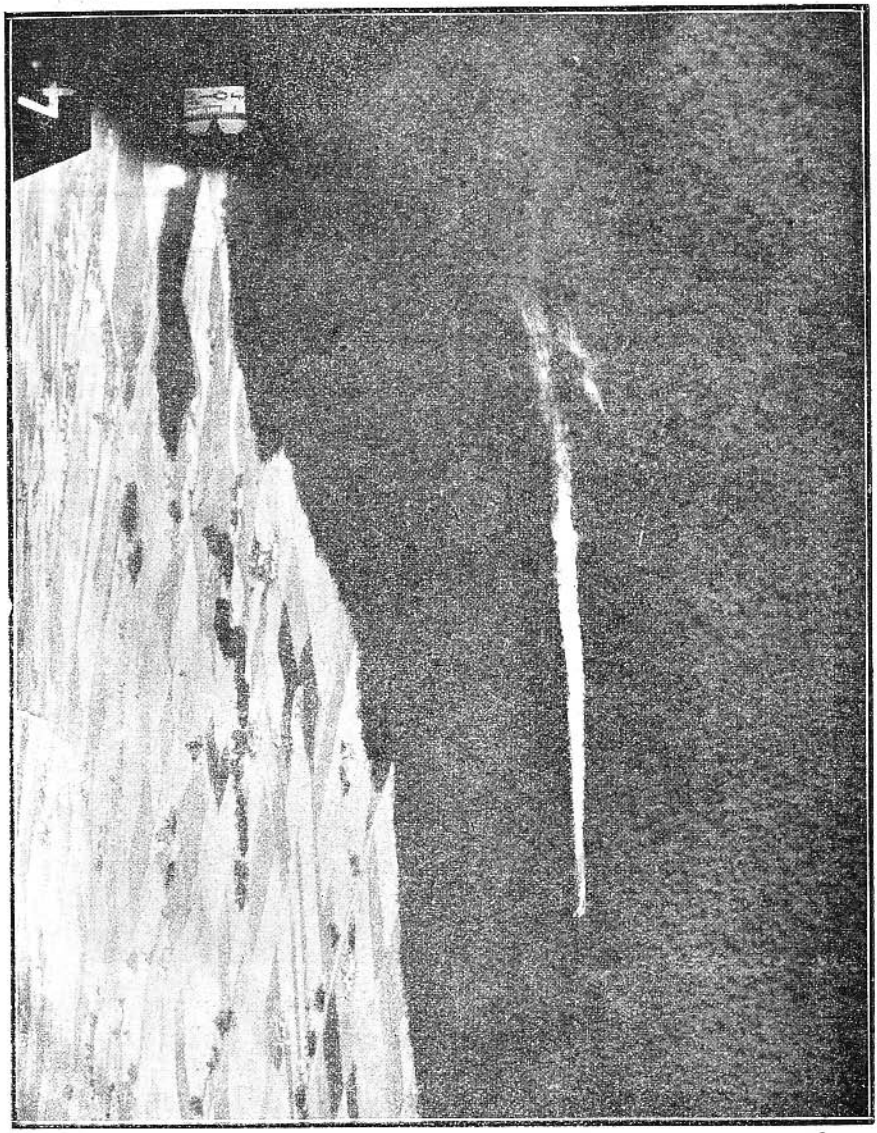

Fig. 4. Samolot nad lasem. — Das Flugzeug ob dem Walde.

mocą świec, przy spalaniu których wydzielała się gęsta zasłona gazowa, poczem osiadał na igliwiu i liściach arszenik ($As_2 O_3$).

Aparaty-skrzynie dla proszku (arsenjanu) były zmontowane w Instytucie gazowym po bokach samolotu i zawierały do 50 kg proszku. Za pośrednictwem zaworu śrubowego wysypywał się proszek wedle potrzeby. Dalej była wprowadzoną metoda elektryzacji proszku, polegająca na tem, iż strumień proszku zmuszony jest przelatywać przez dość gęstą siatkę miedzianą, złączoną z jedną z elektrod maszyny prądu o wysokiem napięciu (do 40.000 Volt), podczas gdy druga zostaje związana z rurą odpływową gazów spalinowych motoru aeroplanu. W ten sposób proszek się elektryzuje dodatnio lub ujemnie, gwarantując jego

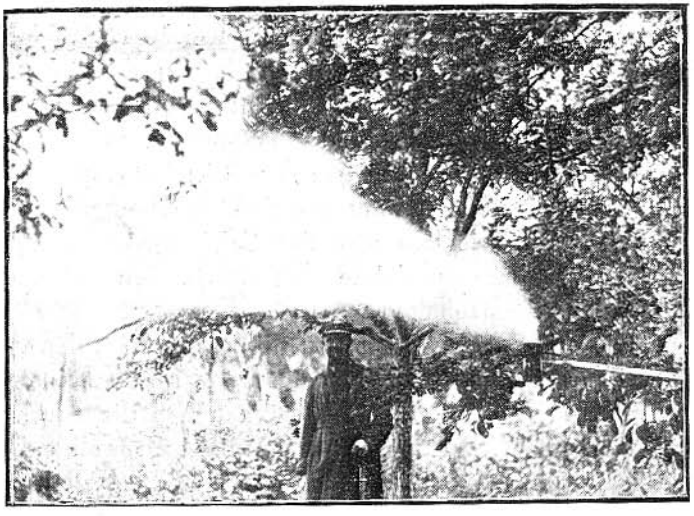

Fig. 5. Okurzanie drzew owocowych.
Fumigation von Obstbäumen mittels der Gaskerzen.

zwarty strumień oraz lepsze osiadanie na igliwiu i liściach drzew, które są przeważnie ujemnie naładowane.

Wyniki opylania dały pomyślny rezultat, pomimo, iż stosowane były przeciwko owłosionym gąsienicom „mniszki", zamierającym nie tyle od obsypywania takowych proszkiem, lecz przez zjadanie zatrutego igliwia. Gąsienice zdychały na 3 — 5 dzień po opylaniu, natomiast nagie gąsienice ginęły w ciągu jednego dnia.

Oprócz doświadczeń z samolotami były przeprowadzone doświadczenia tak w lesie, jak i w owocowych ogrodach okurzania świecami, wydzielającemi gazy trujące, szczególnie zawiera-

jące arsen. Fale dymu zabijają drobne owady, mszyce, miodówkę, a pozatem z białego obłoku osiada arsen, który działa trująco na owady gryzące (gąsienice, larwy i chrząszcze).

Przy doświadczeniach samolotowych w nadleśnictwie „Mścin" (Pomorze), oraz zapomocą świec w ogrodach w okolicach Warszawy nie ucierpieli ani ludzie ani ptactwo.

Ta metoda, zainicjowana przez Instytut gazowy, może mieć duże praktyczne znaczenie w walce ze szkodnikami, tak w leśnictwie, jak i sadownictwie.

Résumé.

Der Autor berichtet über Versuche, welche Hälfte Juni und Juli 1925 J. unternommen wurden, um die, von der Nonne (*Liparis monacha* L.) angegriffenen Kiefernbestände in der Oberförsterei Mścin, mit Hilfe der Flugzeugapparate, mit Calciumarseniat zu bestreuen. Während dieser Arbeit ist festgestellt worden, dass die Kronen der Kiefern mit der Elektrizität negativ geladen waren und deshalb beschloss man das Calciumarseniat positiv zu laden. Dieses Verfahren verfolgte den Zweck den Giftstaub an den Kiefernnadeln festzuhalten.

Da durch die Fumigation mit den giftigen Gasen, den vorigen Versuchen des Autors in Russland gemäss, alles Lebendige in der freien Natur der Vernichtung dahinfiel, hat man die Anwendung der Kerzen eingeführt, welche beim Brennen die Gaswolken hervorrufen, die sich endlich als *PbO* bzgsw. As_2O_3 auf den Nadeln niederlegen. Die Gase wirkten nicht tödtlich auf die Raupen; die letzteren aber gingen sofort zugrunde, nachdem sie den Arsenik mit den Nadeln verzehrt hatten. Die Kerzen mit der Arsenik-Substanz erzeugten beim Brennen weisse Wolken, welche sich anfangs in die Höhe emporhoben und nach einigen Stunden in der Arsenik-Gestalt niederfielen. Weder Leute, noch Vögel und Pflanzen hatten von dem Giftstaube zu leiden. *PbO* gab keine positive Erfolge, die Fumigation dagegen mit Hilfe der Arsenik-Kerzen gab ähnliche Resultate, wie das Bestreuen des Waldes von oben mit dem Calciumarseniat. Die durchgeführten Versuche hatten zur Folge die gänzliche Vernichtung der Nonnenraupen.

Die Resultate der in Juli durchgeführten Fumigation konnten nicht ganz sicher festgestellt werden, da viele Raupen mit *Empusa aulicae* und Tachinen infiziert waren.

Sprawozdania z zebrań miesięcznych P. Z. E. 1925 r.

[Comptes-rendus de séances mensuelles de la Soc. Pol. des Ent. du 1925].

VIII. 9 listopada.

Prof. Łomnicki: *Plateumaris sericea* L. i *discolor* Panz.;

Dyr. J. Stach: Mrowiszczak *Myrmecophila acervorum* Panz. z jaru Dniestrowego (odcz. sekretarz);

Dr. Kuntze: Nowe i rzadkie chrząszcze fauny Polski;

Szulczewski: Nowe aberacje gatunku: *Arctia caja* L.;

Karpiński: Wykaz kornikόw zebranych w okolicy Kielc (ref. prof. Kozikowski).

IX. 7 grudnia.

Prof. Łomnicki: *Domene scabricollis* Er. w Polsce;

Dr. Kuntze: Nowe dla Małopolski i rzadsze *Halticinae*;

Kochanowski: Symbioza wewnątrzkomórkowa w świecie owadów.

Zjawiska symbiozy intracelularnej czyli współżycia wewnątrzkomórkowego pewnych drobnoustrojów roślinnych ze zwierzętami są najwięcej rozpowszechnione w świecie owadów. Z pośród licznych przykładów omówił prelegent budowę mycetomów u *Aleurodes* i *Ptyelus*. Najciekawszą rzeczą jest jednak przenoszenie „symbiontów" na potomstwo drogą infekcji jaj. Takie zakażanie jaj demonstrował prelegent na preparatatach mikroskopowych w jajnikach u *Blatta*. Drobnoustroje u *Blatta (Bacillus Cuenoti)* dają się hodować na pożywkach ale z zachowaniem pewnych warunków. Ostatnio Buchner próbuje zastosować zjawiska symbiozy w systematyce owadów.

Sprawozdanie roczne Towarzystwa Entomologicznego w Poznaniu. R. 1925.

Towarzystwo Entomologiczne wykazuje w pierwszym roku po swem wskrzeszeniu silny rozwój, czego dowodem wzrost liczby członków z 9 na 27 i coraz liczniejszy współudział członków w posiedzeniach.

Posiedzeń odbyło się, prócz pierwszego organizacyjnego i dzisiejszego walnego zebrania, w ubiegłym roku 7 naukowych.

W czasie letnich wakacyj urządzono prócz tego 3 posiedzenia orjentacyjne i jedną wycieczkę entomologiczną. Udział członków w posiedzeniach wynosił przeciętnie 48%.

Wygłoszono 7 referatów:

1. Z fauny motyli Poznania.
2. Powojenna literatura krajoznawczo-entomologiczna, dotycząca Wielkopolski.
3. Rozmieszczenie niepylaka w Europie wogóle, a w szczególności w Polsce.
4. Zagadnienia z biologji chrabąszcza.
5. Znachodzenie gat. *Hadena amica* pod Poznaniem.
6. Rozwój fauny motyli w lecie minionem.
7. Dwie nowe odmiany gat.: *Arctia caja*.

Zademonstrowano na posiedzeniach liczne okazy złowionych i wyhodowanych owadów, a w porze zimowej przystąpiono do rewizji istniejącego spisu motyli Wielkopolski.

Towarzystwo zorganizowało bibljotekę entomologiczną, która rozwija się stale. Także z inicjatywy Tow. powstał w Poznaniu jedyny handel przyborami entomologicznemi, założony przez członka p. Maternégo.

Dla nawiązania kontaktu z głównem, ogólnokrajowem towarzystwem: Polskim Związkiem Entomologicznym postarano się o członkostwo korporatywne tegoż.

Ponieważ Poznań jak i Wielkopolska liczy jeszcze szereg entomologów, nienależących do żadnego skupienia, celem naszego Towarzystwa będzie w przyszłości i tych zjednać dla coraz wydajniejszej pracy.

J. W. Szulczewski,
sekretarz Towarzystwa.

Kronika Entomologiczna.

Entomologja na XII Międzynarodowym Kongresie Rolniczym w Warszawie. Na posiedzeniu Sekcji II (Produkcji roślinnej XII-go Międzynarodowego Kongresu Rolniczego, który odbył się w dniach od 21-go do 24-go czerwca 1925 r., został wygłoszony referat prof. Z. Mokrzeckiego „O międzynarodowej organizacji walki z chorobami roślin i z owadami szkodliwemi oraz

praktyczne jej zastosowanie". Koreferentami mieli być E. M. Foex (Paryż) i L. O. Howard (Waszyngton), lecz obaj nie zdążyli przyjechać. Konkluzje referatu tego były następujące:

1) Szkodniki zwierzęce i roślinne we wszystkich krajach wpływają ujemnie na produkcję roślinną, bardzo często obniżając ją w znacznej mierze. W interesach międzynarodowych leży zorganizowanie i uruchomienie w każdym kraju aparatu ochrony roślin od szkodników zwierzęcych i roślinnych.

2) Stany Zjednoczone Ameryki Północnej najlepiej zorganizowały badanie owadów szkodliwych i walkę z niemi, co dało ogromne naukowe i praktyczne wyniki i owe sposoby walki znalazły szerokie zastosowanie na całym świecie.

3) Metody amerykańskie zwalczania szkodników (the spraying methods, dusting methods, biological methods etc.) wymagają jednak pewnej modyfikacji i umiejętnego zastosowania w zależności od danego kraju, jego klimatu i warunków gospodarczych.

4) Dla wprowadzenia w życie praktyczne powyższych oraz innych sposobów zwalczania szkodników potrzebny jest wykwalifikowany personel entomologów stosowanych. Z tego względu pożądane byłoby utworzenie katedr entomologji stosowanej.

5) Oprócz wykwalifikowanego wyższego personelu powinien być zorganizowany personel instruktorów i techników, któryby mógł obsłużyć produkcję rolną i pokierować zwalczaniem szkodników oraz pełniłby służbę nadzorczą nad zdrowotnością roślin.

6) Potrzebne jest uzgodnienie prawodawstwa międzynarodowego celem ochrony od przenoszenia szkodników z jednego kraju do drugiego. Tak n. p. niektóre państwa wydały zarządzenia o niedopuszczanie wywozu ziemniaków z Polski, gdzie rzekomo grasuje chrząszczyk kolorado (Leptinotarsa decemlineata) oraz rak ziemniaczany (Synchytrium endobioticum Perc). W rzeczywistości zaś chrząszczyka kolorado wcale u nas nie znaleziono, a rak ziemniaczany spotyka się sporadycznie w miejscowościach, sąsiadujących z Niemcami. Polska produkuje prawie piątą część ziemniaków całego świata, przytem, jak można było stwierdzić, są one o wiele zdrowsze niż w państwach ościennych. Nieuzasadnione utrudnienie wywozu odbija się szkodliwie na naszej produkcji.

7) Niezbędne jest utworzenie w każdem państwie centrali entomofytopatologicznej na wzór „Bureau of Entomology" w Waszyngtonie, któraby gromadziła materjał statystyczny uszkodzeń

przez różne szkodniki roślinne i zwierzęce w całym kraju, posiadała zasobną bibljotekę i zbiory entomofytopatologiczne z całego kraju własnego i sąsiednich, co ułatwiłoby oznaczanie owadów i grzybów zakładom, znajdującym się na prowincji, które siłą rzeczy nie posiadają fundamentalnych bibljotek i kolekcyj.

Dalej, zadaniem takiej centrali byłoby przeprowadzenie walki ze szkodnikami, występującemi w całym kraju, nie zaś dzielnicowo, ułatwianie wszelkiemi drogami pracy miejscowym zakładom, które winny mieć jednak zupełną autonomję. W zakres takiej centrali wchodziłoby wypracowanie takich metod walki, które są ponad siły i środki instytucyj prowincjonalnych, jak użycie aeroplanów w walce ze szkodnikami zapomocą opylania (dusting) proszkiem arsenianu wapnia lub sodu, co obecnie w Polsce rozpoczęto, z udziałem referenta, w walce z mniszką brudnicą (Lymantria monacha L.) w lasach. Dalej do centrali należy zbadanie i pogłębienie metody biologicznej, sztuczna hodowla rabusiów i pasorzytów, niszczących szkodniki, zastosowanie elektryczności w walce ze szkodnikami, zastosowanie t. zw. wewnętrznej terapji roślin (pozakorzeniowe odżywianie), odkrytej przez referenta i już stosowanej z powodzeniem przez inne kraje, opracowanie monografji szkodników, mających znaczenie dla całego kraju, wypracowanie pewnych projektów prawodawczych z dziedziny zwalczania szkodników i t. d. Takie centrale powinny istnieć w ministerstwach rolnictwa i utrzymywać stały kontakt zarówno z rządowemi instytucjami na prowincji, jak organizacjami społecznemi.

Prof. Z. Mokrzecki.

Obrady entomologiczne na XII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich w Warszawie w r. 1925. Na życzenie Polskiego Związku Entomologicznego oraz dzięki staraniom prezesa Związku prof. Z. Mokrzeckiego na XII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich powstał w sekcji przyrodniczo-rolniczej dział entomologji stosowanej. Wspólnie z sekcją zoologiczną odbyło się ponadto jedno posiedzenie, poświęcone entomologji naukowej.

Obrady entomologiczne odbywały się na XII Zjeździe L. i P. P. w dn. 13—16 lipca r. 1925 w gmachu Politechniki oraz w „Anatomicum“ Uniwersytetu.

Na kilku posiedzeniach pod przewodnictwem pp. prof. Z. Mokrzeckiego, D-ra S. Minkiewicza i D-ra K. Simma zostały wygłoszone następujące referaty:

K. Simm: Przyczynek do znajomości szkodliwych much zbożowych (*Phytomyza lateralis* Fall.).

Po referacie wywiązała się ożywiona wymiana zdań co do występowania innych much zbożowych (*Mayetiola destructor* Say, *Oscinis frit* L., *Chlorops taeniopus* Meig.) oraz o znaczeniu pasorzytów w walce ze szkodnikami roślin. Przez referenta były wymienione inne szkodniki, które na Śląsku stają się groźne, jak *Cephus pygmaeus* L. oraz drutowce *(Elateridae)*. W dyskusji brali udział pp. Z. Mokrzecki, S. Minkiewicz, K. Strawiński i K. Karpowicz.

K. Strawiński: Korowiec sosnowy. — *Aradus cinnamomeus* Pnz. *(Hemiptera-Heteroptera)*.

S. Minkiewicz: Przyczynek do morfologji i rozwoju *Psylla mali* Schmbg.

Prace wspólne J. Noskiewicza i swoje: „O polyembryonalnym rozwoju u *Halictoxenos simplicis (Strepsiptera)*", „O nowych gatunkach wachlarzoskrzydłych *(Strepsiptera)*" i „O embryonalnym rozwoju u niektórych gatunków rodzaju *Stylops (Strepsiptera)*" przedstawił G. Poluszyński.

Ref. J. Prüffera „Budowa i rozwój antenn u *Saturniidae*" przedstawił prof. Aleksandrowicz z demonstracją preparatów oraz rycin.

S. Blank-Weissberg: O budowie drobnowidowej okryw chitynowych chrząszczy.

Referent na zasadzie badań własnych i sprawdzonych przez siebie danych z literatury dochodzi do następujących wniosków: chityna sklerytów chrząszczy składa się zasadniczo z dwu warstw: pigmentowanej epidermy i bezbarwnej dermy. Epiderma pokryta jest z zewnątrz delikatną błonką (błonka graniczna). Derma składa się w zależności od gatunku z kilku lub kilkunastu warstewek, zbudowanych według dwu typów, które referent nazywa „typem *Lucanus*" i „typem *Carabus*".

Po referacie demonstrowano preparaty mikroskopowe.

W zakończeniu obrad przewodniczący prof. Z. Mokrzecki, omawiając sprawę zwalczania szkodników roślinnych, stwierdził konieczność:

1) utworzenia centrali państwowej entomologicznej oraz fitopatologicznej, którąby miała na celu badania na terenie całej Polski, opracowywanie takich metod jak: zwalczanie szkodników

zapomocą gazów i proszków trujących, zastosowanie metod biologicznych, które wymagają dużego nakładu i pewnej liczby wykwalifikowanych sił pomocniczych,

2) zbierania stałych statystycznych danych entomo-fitopatologicznych, dotyczących występowania szkodników i chorób roślin.

K. Strawiński,
asystent Zakładu Ochrony Lasu i Entomologji Szkoły Gł. Gosp. Wiejskiego w Skierniewicach.

Kursy entomologiczno-fitopatologiczne w Warszawie. W związku z coraz to częstszem masowem występowaniem szkodników i chorób w rolnictwie i ogrodnictwie, jak również z braku niezbędnych wiadomości o szkodnikach roślin oraz sposobach zwalczania, wśród wielu pracujących w doświadczalnictwie rolniczem, w komitecie Ochrony roślin w Warszawie powstała myśl urządzenia kursów entomo-fitopatologicznych, mających na celu podanie wiadomości praktycznych o szkodnikach i chorobach roślin pracownikom Zakładów rolniczo-doświadczalnych, mających ciągłą styczność z owemi szkodnikami.

Początkowo kursy miały być urządzone na większą skalę w ciągu 2 miesięcy z wciągnięciem do współpracy na kursach specjalistów entomologów i fitopatologów z prowincji. Lecz te zamiary rozbiły się o przeszkody techniczne i materjalne.

Jednak w celu uruchomienia projektu urządzenia wyżej wspomnianych kursów komitet Ochrony roślin w osobie prezesa komitetu prof. Z. Mokrzeckiego zwrócił się do p. D-ra Kosińskiego, prezesa Związku Rolniczych Zakładów doświadczalnych, i dzięki energji i dobrej woli ostatniego przyjścia z pomocą sprawie Ochrony roślin udało się zorganizować je.

Kursy owe odbyły się w lutym, między 8-ym a 13-ym. Miejsce na wykłady i ćwiczenia było udzielone przez kierownika Stacji Ochrony roślin w Warszawie, prof. W. Gorjaczkowskiego w pracowniach wspomnianej Stacji (Bagatela 3). Przybyło z różnych województw kraju 12 osób kierowników i asystentów Zakładów rolniczo-doświadczalnych. Wykłady zostały wygłoszone następujące:

1. Prof. Z. Mokrzecki — „Znaczenie owadów w gospodarstwie wiejskiem“ . . . . . 2 godz.
2. Prof. Z. Mokrzecki — „Szkodniki zbóż“ . 2 „

3. Prof. Z. Mokrzecki — „Organizacja ochrony roślin“ . . . . . 2 godz.
4. Prof. Z. Mokrzecki — „Ogólne metody zwalczania szkodników“ . . . . . 2 „
5. Prof. Z. Mokrzecki — „Zwalczanie szkodników środkami chemicznemi“ . . . . . 1 „
6. Prof. W. Siemaszko — „Choroby roślin“ . 4 „
7. Prof. R. Błędowski — „Anatomja i morfologja owadów“ . . . . . 2 „
8. W. Konopacka — „Choroby zbóż“ . . . 2 „
9. Z. Piasecka — „Prawodawstwo ochrony roślin“ 2 „
10. A. Chrzanowski — „Znaczenie uprawy w walce ze szkodnikami“ . . . . . 3 „
11. K. Strawiński — „Szkodliwe owady w ogrodach warzywnych“ . . . . . 2 „
12. K. Strawiński — „Szkodliwe owady w sadach owocowych“ . . . . . 2 „
13. K. Strawiński — „Zbieranie, preparowanie, hodowla i przesyłanie owadów“ . . . . . 2 „

Ćwiczenia były prowadzone z anatomji i morfologji owadów (4 godz.) przez prof. R. Błędowskiego w jego pracowni w Wolnej Wszechnicy Polskiej (Polna 30), z fitopatologji (6 g.) przez W. Konopacką na Stacji Ochrony roślin i z entomologji stosowanej (8 g.) przez K. Strawińskiego na St. Ochr. rośl.

K. Strawiński.

Referaty (Bibliographie).

W dziale referatowym ustala Redakcja P. P. E., począwszy od bieżącego numeru, jednolitość, polegającą na tem, że pomieszczać się tu będzie odtąd wyłącznie tylko prace entomologiczne, odnoszące się do kraju naszego lub w kraju wyprodukowane a ogłaszane poza P. Pismem Ent. Do współpracy zaprasza Redakcja członków chętnych. Zwłaszcza pożądana jest współpraca członków, którzy podjęliby się referować stale w kilku zdaniach prace entomologiczne poszczególnych wydawnictw.

J. Kremky, Motyle neotropikalne z rodziny Danaididae w zbiorach Polskiego Państwowego

Muzeum Przyrodniczego w Warszawie (Neotropische Danaididen in der Sammlung des Polnischen Naturhistorischen Staatsmuseums in Warschau). Prace Zool. P. P. Muz. Przyr.; Ann. Zoolog. Mus. Pol. Hist. Nat. T. IV. Z. 3. Warszawa, 1925. pg. 141—275. Fig. 193, Tabl. IX.

Spis zawiera 95 form określonych z wymaganą dziś ścisłością. Zasadnicze cechy, na których oparł się autor, są: budowa przednich nóg, zwłaszcza u samców; użyłkowanie tylnych skrzydeł; wygląd narządu kopulacyjnego samców łącznie z przewodem wytryskowym. To dało podstawę do nowego ujęcia stosunków pokrewieństwa w obrębie rodziny i do wydzielenia nowego rodzaju — *Czakia*. Wyczerpujące opisy ilustrowane licznemi rysunkami w tekście i zdjęciami na tablicach charakteryzują dokładnie gatunki tak, że rozwikłanie ewentualnej synonimiki przy porównaniu z typami nie natrafi na trudności. Poszczególne jednostki systematyczne poprzedzone są kluczami analitycznemi. *K.*

Stanisław Minkiewicz, Z rozwoju i biologji Simaethis pariana Clerck=Hemerophila pariana Clerck (On the development and biology of Simaethis pariana Clerck). Pam. Państw. Inst. nauk. gosp. wiejsk. w Puławach, T. VI, część A. 1925. Tabl. 1 i 2.

Na podstawie 7-letnich (1919—25) obserwacyj uzyskanych w naturze i drogą hodowli kreśli autor dokładny opis poszczególnych stadjów rozwojowych Wznosika doparka oraz kompletną biologję jego, omawia rozsiedlenie geograficzne, pasorzyty, wreszcie uszkodzenia i sposoby zwalczania, przy uwzględnieniu dotychczasowej literatury. *K.*

Janina Woroniecka, Badania nad zwojkówkami drzew owocowych: Argyroploce variegana Hb. i Tmetocera ocellana F. (A study on the biology of the green bud-worm Arg. variegana Hb. and the b.-w. Tm. ocellana F.). Pam. Państw. Inst. nauk. gosp. wiejsk. w Puławach, T. VI, część A. 1925. 1 Tabl.

Masowe wystąpienie zwojkówek w r. 1921 i brak ścisłych danych co do ich rozwoju skłoniły autorkę do zajęcia się zbadaniem szkodliwości i rozwoju dwu najpospolitszych i najszkodliwszych gatunków tej rodziny. Wyniki badań dotyczą szkodliwości gąsienic dla drzew owocowych, głównie jabłoni oraz rozwoju

i biologji; podane też wskazówki celem zwalczania obu szkodników. *K.*

Z. Koźmiński, Badania ekologiczne nad prostoskrzydłemi Puszczy Białowieskiej (Ökologische Untersuchungen an Orthopteren des Urwalds von Białowieża). Bull. de l'Acad. Pol. d. Sc. et d. Lettres. Cl. Sc. Math. et Nat. Sér. B. 1925.

Fauna Szarańczaków Puszczy przedstawiona biocenotycznie. W nawiązaniu do assocjacyj roślinnych wyróżnił autor 5 zbiorowisk form, należących do rodzin: Locustidae i Phasgonuridae. Poszczególne zbiorowiska odznaczają się jednym przynajmniej gatunkiem przewodnim albo też gatunkiem charakterystycznym ale nie wyłącznym. Po uwagach ogólnych następuje spis systemat. Skorków i Szarańczaków Puszczy, obejmujący 38 form, zestawionych według nomenklatury Chopard'a. *K.*

Marja Ostreykówna, Materjały do morfologji i biologji Błyszczki gammy (Materialien zur Morphologie u. Biologie d. Plusia gamma L.). Prace Tow. Przyj. Nauk w Wilnie, Wydz. nauk mat. i przyr. T. II. Nr. 6. 1924. 14 fig. i II tabl.

Monografja znanego nam dobrze z r. 1922 szkodnika. Z morfologji owada doskonałego omówione są: zmienność, narządy pyszczkowe i odnóża jakoteż drugorzędne cechy płciowe. Następuje szczegółowy opis wszystkich stadjów rozwojowych. Podany czas występowania; dla Wileńszczyzny stwierdzone jedno tylko pokolenie w roku, którego motyle zaczynają pojawiać się w połowie lipca a po imaginalnej diapauzie w drugiej połowie czerwca lub z początkiem lipca roku następnego składają jajka. — Wreszcie przedstawiona krysztalica podług Komareka i Breindla oraz wyliczone pasorzyty. *K.*

Marja Racięcka, Poczwarka *Neuronia phalaenoides* L. (Sur la Nymphe de Neuronia phal. L.), ibidem, Nr. 7, 1925. 4 fig. i I tabl.

Szczegółowy opis poczwarki na podstawie 4 okazów złowionych w rzeczce Mereczance w Puszczy Rudnickiej. Interesujący jest zawiązek aparatu kopulacyjnego samca, powstający na IX sternicie odwłoka. *K.*

W. Niesiołowski, Parnassius apollo L. z Tatr polskich (Parn. ap. L. des poln. Tatragebirges), Sprawozd.

Kom. Fiz. Polsk. Akad. Umiej. T. LVIII i LIX. Kraków. I Tabl.

Na podstawie ścisłej analizy cech na obfitym materjale z Tatr polskich dochodzi autor do wniosku (podanego z zastrzeżeniem sobie dalszych badań), że *apollo* naszych Tatr należy do var. *candidus* Verity. *K.*

Stefan Stach, Nowe aberacje bielinków i osetnika (Neue Aberrat. von Pieris rapae L., P. napi L. u. Pyr. cardui L.), ibidem, 3 fig.

Autor opisuje 3 nowe aberacje motyli z okolic Czarnego Dunajca: *P. rapae* L. ♀ ab. *posteropunctata*, *P. napi* L. ab. *aversomaculata* i *Pyr. cardui* L. ab. *subfracta;* ustala na podstawie literatury dla żółtych samic wiosennej generacji *P. rapae* w Europie nazwę *flavida* Pet. a dla takichże form generacji letniej proponuje nową nazwę *luteola.* *K.*

Dr. St. M. Sumiński, Materjały do fauny ważek (Odonata) Polski: III. Ważki z Borów Tucholskich. IV. Ważki zebrane nad Wigrami, ibidem.

W części III-ej wylicza autor 26 form, z których podkreśla występowanie nast.: *Ophiogomphus serpentinus* Charp., *Onychogomphus forcipatus* L., *Libellula fulva* Müll. i *Leucorrhinia albifrons* Burm.; w IV-ej 23 form z podkreślonemi: *O. forcipatus* L., *Aeschna viridis* Ev., *Anax parthenope* d. Sel., *Symp. pedemontanum* All. i *L. albifrons* Burm. *K.*

Czesław M. Bieżanko, Nowe aberacje motyli (Neue Aberrationen bei Lepidopteren), ibidem, Tabl. I i II.

Opisane następ. formy jako nowe: *Apatura iris* ab. *strandi*, *Vanessa polychl.* ab. *nigroflava*, *Colias pal. europ.* ab. *sitowskii*, *Mania maura* ab. *ojcoviensis*, *Ematurga atom.* ab. ♀ *latelineata;* dijagnozy łacińskie. *K.*

Jan Ruszkowski, Roślinarki (Tenthredinoidea) Kijowszczyzny (Les mouches à scie du gouvernement de Kiev), ibidem.

Pierwszy dotychczas spis roślinarek z powyższego terenu, zestawiony na podstawie częściowego opracowania zbioru gabinetu zoolog. Politechniki Kijowskiej i własnego, którego losy są autorowi nieznane. Wymienionych gatunków i odmian 174. Publikacja dla nas ważna ze względu na południowo-wschodnie krańce naszego kraju. *K.*

Dr. H. Bischoff, Hymenoptera (Aculeata, Ichneumonidae, Chalastogastra). Beiträge zur Natur- und Kulturgeschichte Lithauens und angrenzender Gebiete. Herausg. v. E. Stechow. Abhandlungen der math.-naturw. Abteilung der Bayer. Akademie der Wissenschaften. Suppl.-Band. 7. Abhandlung. München 1925.

W obszernej publikacji zestawia autor wyniki poszukiwań hymenopterologicznych własnych i kilku innych badaczy (A. Hase, Kästner, prof. Kolbe, Schroeder, Spaney), przeprowadzonych głównie w czasie wojny na terenie należącym obecnie częściowo i do Polski. Cały teren zbadany jest rozległy, bo obejmuje znaczną część dzisiejszej Łotwy i Litwy a na płdn. sięga aż po Baranowicze nad Szczarą; ostatnią ku wschodowi, uwzględnioną miejscowością jest Mińsk, ku zach. Białowieża i Grajewo. Autor wymienia przeszło 1000 gatunków żądłówek, gąsieniczników i roślinniarek, ilość, jak na utrudnione warunki zbierania, b. pokaźną. Szczególnie interesującem jest wykazanie znacznego odsetku gat. północnych lub północno-górskich w Puszczy białowieskiej (*Osmia parietina* Curt., *Chrysis zetterstedti* Dahlb. i i.) oraz gatunków pontyjskich na pojezierzu w okolicach Grajewa (*Melitturga clavicornis* Latr., *Eucera dentata* Klug. i i.). *J. N.*

N. F. Meyer, Zamjetka o najezdnikach (Hymenoptera, Ichneumonidae) Minskoj gubernii (Notice sur les Ichneumonides du gouvernement de Minsk). Russkoje entomołogiczeskoje obozrenje. T. XVIII. Nr. 4. Leningrad-Moskwa 1924.

Autor ogłasza wykaz 89 gatunków gąsieniczników, które zebrał w 1916 r. w powiecie nowogródzkim b. guberni mińskiej i sam opracował. Niektóre gat. otrzymał z hodowli gąsienic i poczwarek motyli. Opisuje 3 nowe gatunki: *Thalessa parvula*, *Ephialtes cholodkovskii* i *Kallenbachia kokujevi*. W opisach uderza brak porównania z najbardziej pokrewnemi gatunkami. *J. N.*

Ryszard Błędowski und **Marja Kazimiera Krainska,** Die Entwicklung von Banchus femoralis Thoms. (Hymenoptera, Ichneumonidae). Bibliotheca Universitatis liberae Polonae. Fasc. 16. Varsaviae. 1926.

Wyczerpujący opis rozwoju zarodkowego kosonia: *B. femoralis* Thoms. i wiele interesujących obserwacyj biologicznych wyświetlających stosunek pasorzyta do żywiciela. Po omówieniu

bruzdkowania, które przebiega w podobny jak u większości owadów sposób, przedstawiają autorowie powstawanie listka spodniego, zawiązywanie się poszczególnych organów (przewód pokarmowy, gruczoły przędne, tkanka haemosteatyczna, mięśnie, gonady, system nerwowy, tchawki) i budowę larwy. Szczególnie ważnem jest stwierdzenie zupełnego braku osłon zarodkowych u kosonia; ciało zarodka kształtuje się z całej blastodermy, jaka w czasie procesu bruzdkowania tworzy się na całym obwodzie jaja. *J. N.*

Jerzy Scheffner, Odonata aus der Umgebung Lembergs. Societas entomologica. Jahrg. 31. Nr. 11.

Mało znana i mało w naszej odonatologicznej literaturze uwzględniana praca. Autor wymienia 53 gatunków ważek z okolic Lwowa a ponadto przedstawia w sposób graficzny, przy pomocy odpowiednich wykresów, czas lotu poszczególnych rodzin i całego rzędu w ciągu całego roku. Ilościowy stosunek fauny ważek okolic Lwowa do fauny ważek b. zaboru austryjackiego podany jest także procentowo. *J. N.*

Jerzy Scheffner, Die Schmetterlinge aus der Umgebung von Olchowa, I. Teil: Die Tagfalter. Societas Entomol. 40 Jhrg. 1925, Nr. 10 u. 11.

133 gatunków dniowców z ciekawych zoogeograficznie okolic Liska we Wsch. Karpatach. Na uwagę zasługują *P. apollo* L. (wyróżnione odm.: v. *albus* i v. *carpathicus*) i inne górskie formy, nadające charakter faunie oraz elementy wschodnie i południowe, jak *Melitaea trivia*, *Arg. pandora*, *Lyc. admetus*. Opisana nowa aberacja: *P. rapae* ab. ♀ *hyperpunctata*. *K.*

Dr. Tadeusz Jaczewski, Przyczynki do poznania niektórych pluskwiaków zachodnio-europejskich, głównie z rodziny wioślaków (Corixidae). — (Contributions to the knowledge of some West-European Heteroptera, chiefly Corixidae). 19 fig. Prace zool. P. P. Muz. Przyr.; Ann. Zool. Mus. Pol. Hist. Nat. T. IV. Z. 2. Warszawa.

Podając garstkę pluskwiaków, zebranych po drodze do Brazylji we Francji, Hiszpanji i Portugalji, kreśli autor rozszerzone opisy grzbietopławka *Notonecta maculata* F. oraz czterech wioślaków zachodnioeuropejskich podług schematów przyjętych w Przeglądzie wioślaków krajowych. *K.*

Dary dla bibl. P. Z. E.

Brauer Fr. i Löw Fr.: Neuroptera austriaca. Wien 1857. (dar. J. Łomnicki).
Ciszkiewicz H.: Materjały do fauny kózek Polski. P. P. E. IV.
Heller J.: Untersuchungen über die Metamorphose der Insekten. I. Mitt. Pfl. Arch. f. d. ges. Phys. d. Menschen u. Tiere. 210 Bd.
— Untersuchungen über die Metamorphose der Insekten. II. Bioch. Zeitschr. 165 Bd.
Jaczewski T.: Contributions to the knowledge of some West-European Heteroptera, chiefly Corixidae. Pr. Zool. P. P. Muz. Przyr. IV.
Kéler St.: Ein Versuch der Anwendung mathematisch-statistischer Methoden auf die entomologische Systematik. P. P. E. IV.
Koźmiński Z.: Ökologische Untersuchungen an Orthopteren des Urwalds von Białowieża. Bull. Ac. Pol. Sc. Lettres, Mat.-nat. Cl. 1925.
Minkiewicz St.: Wystąpienie błyszczki jarzynówki (*Plusia gamma* L.) na Litwie w 1922 r. Chor. i szkodn. roślin 1925.
— Z rozwoju i biologji *Simaethis pariana* Clerk = *Hemerophila pariana* Clerk. Pam. państw. Inst. gosp. wiejsk. w Puławach. VI.
Nowicki M.: Motyle Galicji. Lwów 1865. (dar. J. Łomnicki).
Ostrejkówna M.: Materjały do morfologji i biologji Błyszczki gammy. Prace Tow. Przyj. Nauk w Wilnie. Wydz. mat.-przyr. II.
Porter C.: Hoja de Servicios y Actuacion Cientifica del Prof. Dr. Carlos E. Porter. C. M. L. S., F. E. S. Director del Museo y Laboratorio de Zoologia Aplicada. Santiago de Chile.
Racięcka M.: Poczwarka *Neuronia phalaenoides* L. Prace Tow. Przyj. Nauk. w Wilnie. Wydz. mat.-przyr. II.
Reitter E.: Drei neue Coleopteren aus Italien u. Persien. Wien. Entom. Ztg. XXI. (dar. J. Łomnicki).
— Neue Coleopteren der palaearctischen Fauna. Ibid. XXI. (dar. J. Łomn.).
— Vierzehnter Beitrag zur Coleopteren-Fauna von Europa und den angrenzenden Ländern. Ibid. XX. (dar. J. Łomn.).
— Fünfzehnter Beitrag zur Coleopt.-Fauna v. Europa u. d. angrenzenden Ländern. Ibid. XXI. (dar. J. Łomn.).
— Siebzehnter Beitrag zur Coleopt.-Fauna des russischen Reiches. Ibid. XVII. (dar. J. Łomn.).
— Coleopterologische Notizen XLIX, LXI, LXIII—LXV i Nr. 591—624. Ibid. XIII, XVI, XVII, XX, XXI, XXII. (dar. J. Łomn.).
Scheffner J.: Die Schmetterlinge aus der Umgebung von Olchowa. I. Teil: Die Tagfalter. Soc. Ent. 1925, Nr. 10 i 11.
Simm K.: O nowym dla południ.-zach. Polski, rzekomym szkodniku cieplarnianym *Tachycines asynamorus* Adel. Ogrodnictwo. Kraków. 1926.
Strawiński K.: Zastosowanie gazów trujących w walce ze szkodnikami roślin. Przyr. i Techn. 1925.
— Klucz do oznaczania owadów na ćwiczeniach z entomologji. Skierniewice. 1925.
Woroniecka J.: Badania nad zwojkówkami drzew owocowych: *Argyroploce variegana* Hb. i *Tmetocera ocellana* F. Pam. P. I. n. g. w. w Puławach. VI.

NOWI CZŁONKOWIE.

Heinrich Gerd, Borówki, p. Przepałkowo, woj. pomorskie (Ichneum.);
Kreczmer Arkadjusz, Warszawa, Obożna 9 (Lep);
Materné Stanisław, Poznań, Sew. Mielżyńskiego 28 (Lep.);

Prof. Dr. Mierzeyewski Władysław Szeliga, Wilno, Zakretowa 15, Zakł. Anat. Por. Un. St. B. (Odon., Orthopt.);
Nast Janusz, Warszawa, Przeskok 4 m. 2 (Lep.);
Prof. Dr. Porter Carlos E., Santiago de Chile, Casilla 2974;
Starczewski Aleksander, kierownik szkoły, Kasina Wielka, woj. krak. (Lep.);
Wiśniewski Stanisław, Warszawa, ul. Św. Barbary 10 m. 1. (Lep.);
Zimny Józef, Poznań, Jezuicka 2. (Lep.).

Zmiana adresów.

Inż. Nunberg M., Cieszyn, Państw. Szkoła Gosp. Wiejsk.
Scheffner J., Brzuchowice k. Lwowa, Willa Julja.